

YU ISSN 0017-2723

Gozdarski vestnik

2

LETO 1980

Gozdarski vestnik

SLOWENISCHE FORSTZEITSCHRIFT

SLOVENIAN JOURNAL OF FORESTRY

LETO 1980 • LETNIK XXXVIII • ŠTEVILKA 2

p. 49—104

Ljubljana, februar 1980

VSEBINA — INHALT — CONTENTS

- Dr. Milan Piskernik 49 Plevelna vegetacija v nižinskih predelih Slovenije
Über die Unkrautvegetation in den Niederungen Sloveniens
The weed vegetation in the lowlands of Slovenia
- Marjana Pavlé 56 Herbicidi in plevelna vegetacija v drevesnicah nižinske Slovenije
- Ljubisav Markovič 60 Vegetativno razmnoževanje domačega oreha (*Juglans regia* L.) z zimskimi cepiči na prostem
Vegetativno umnoževanje domačega oraha zimskim plemkama u poljskim uslovima
Die vegetative Vermehrung des Nussbaums mit Winterpfropfreisern in Geländebedingungen
Vegetative reproduction of the Walnut-tree by winter scions in field conditions
- 66 Propozicije Gozdarskega vestnika
- Franci Furlan 67 Sestavljanje podrobnega načrta za gojitev, sečnjo in transport pri Gozdnem gospodarstvu Postojna
- Mag. Slavka Kavčič 80 Kako gospodarijo z zasebnimi gozdovi na Norveškem
- Mitja Jandl 87 Uvajanje mobilnih večbobskih vitlov (VBV) za spravilo lesa na Gozdnem gospodarstvu Slovenj Gradec
- 90 Iz domače in tuje prakse
- 93 Društvene vesti
- 94 Predlog sprememb in dopolnitev zakona o gozdovih

Naslovna stran:
Foto Peter Pinterič
Tisk: ČGP DELO

Gozdarski vestnik izdaja
Zveza inženirjev in tehnikov
gozdarstva in lesarstva
SR Slovenije

Uredniški svet:

Marjan Trebežnik, predsednik
mgr. Boštjan Anko
Branko Breznik
Janez Černač
Rozka Debevc
Hubert Dolinšek
Vilijem Garmuš
dr. Franc Gašperšič
Marjan Hladnik
Marko Kmecl
Vitomir Mikuletič
mrg. Franjo Urleb

Uredniški odbor:

mrg. Boštjan Anko
dr. Janez Božič
Branko Breznik
Marko Kmecl
dr. Amer Krivec
dr. Dušan Mišnek
dr. Iztok Winkler

Odgovorni urednik
Editor in chief

Marko Kmecl, dipl. inž. gozd. oec.

Uredništvo in uprava
Editors' address
YU 61000 Ljubljana
Erjavčeva cesta 15
Žiro račun — Cur. acc.
50101-678-48-428

Letno izide 10 števil

10 issues per year

Letna naročnina 180 din

Za ustanove in podjetja 600 din

za študente 100 din in

za inozemstvo 360 din

Subscription 360 din

Ustanoviteljici revije sta Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije ter Samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo Slovenije. Poleg njiju denarno podpira izhajanje revije tudi Raziskovalna skupnost Slovenije.

Po mnenju republiškega sekretariata za prosveto in kulturo (št. 421-1/74 z dne 13. 3. 1974) za GV ni treba plačati temeljnega davka od prometa proizvodov.

PLEVELNA VEGETACIJA V NIŽINSKIH PREDELIH SLOVENIJE

Dr. Milan Piskernik (Ljubljana)*

Piskernik, M.: Plevelna vegetacija v nižinskih predelih Slovenije (predhodno poročilo). *Gozdarski vestnik*, 38, 1980, št. 2, str. 49—55. V slovenščini, s povzetkom v nemščini.

To predhodno poročilo obravnava nekaj bistvenih značilnosti osnovnih plevelnih združb: temeljno floristično sestavo in areale najbolj razširjenih vrst plevelov. Obravnavane vegetacijske enote (po številu 9) predstavljajo le tipične ekološke situacije vegetacijskih regij v Sloveniji.

Piskernik, M.: The weed vegetation in the lowlands of Slovenia (preliminary report). *Gozdarski vestnik*, 38, 1980, 2, pag. 49—55. In Slovene with summary in German.

This preliminary report deals with some essential features of the basic weed vegetation units — the fundamental floristic composition and the areas of the most spread weed species. The 9 vegetation units thus included represent only the typical ecological situations of each particular vegetation area of Slovenia.

V Sloveniji do sedaj nismo imeli raziskane vegetacije plevelov v nebenem območju in tako tudi v gozdnih drevesnicah ne. Zato naj ta kratki prikaz (povzetek iz obsežnejše razprave, ki bo objavljena pozneje) prispeva nekaj osnovnih podatkov o tej problematiki.

Začetek gozdarskega raziskovanja plevelne vegetacije sega v leto 1973, ko smo začeli proučevati uporabo herbicidov v gozdnih drevesnicah. Prvi namen raziskovanja je bil spoznavanje vrst plevelov v drevesnicah, v naslednjih letih pa smo se lotili plevelne vegetacije. Cilj je bil raziskati nižinske predele v Sloveniji, kjer so tudi glavne gozdne drevesnice. Za tako širok okvir smo se odločili zato, ker smo hoteli ugotoviti, koliko se plevelna vegetacija drevesnic, ki je intenzivno obdelovana s herbicidi, razlikuje od plevelne vegetacije v drugih kulturah, manj obdelovanih s herbicidi (okopavinah). Merilo naj bi ne bile samo floristične razlike, ampak tudi fitocenološki (tipološki) odmik od tipološke situacije, ki je značilna za določeno območje. Učinka herbicidov na plevela v tem poročilu ne obravnavamo, naj povemo le, da je študij plevelne vegetacije odkril močno spremenjene razmere v gozdni drevesnici v Mengšu.

Razen v drevesnicah smo plevelno vegetacijo raziskovali predvsem na koruznih njivah. Obravnavamo samo sredinsko ekološko situacijo, to je sveža rastišča, brez upoštevanja sušnih in vlažnih rastišč.

* Dr. M. P., dipl. biolog, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Ljubljana, Večna pot 2, 61000 Ljubljana, YU

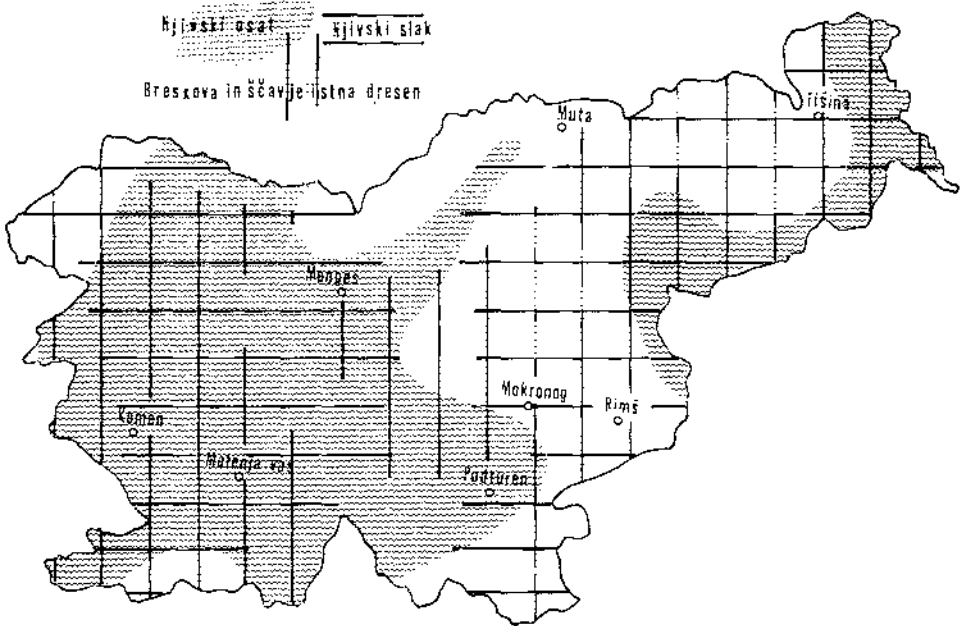
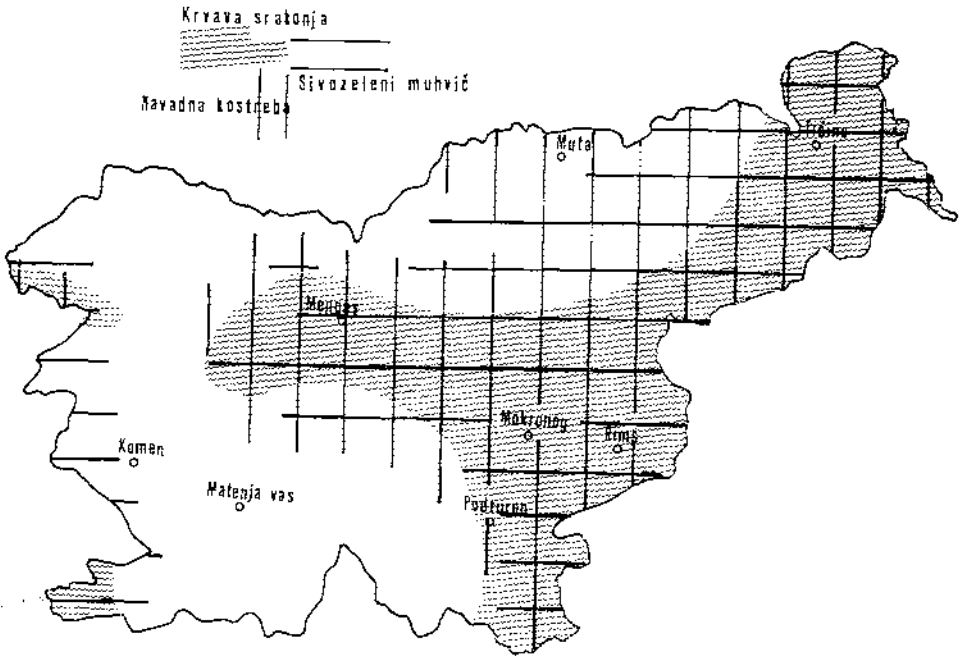
Plevelna vegetacija v nižinskih predelih Slovenije je na osnovi regionalnega in sinuzialnega izhodišča, ki smo ju uporabili, razčlenjena na 9 osnovnih združb = plevelišč, ki se z areali stikajo. To so:

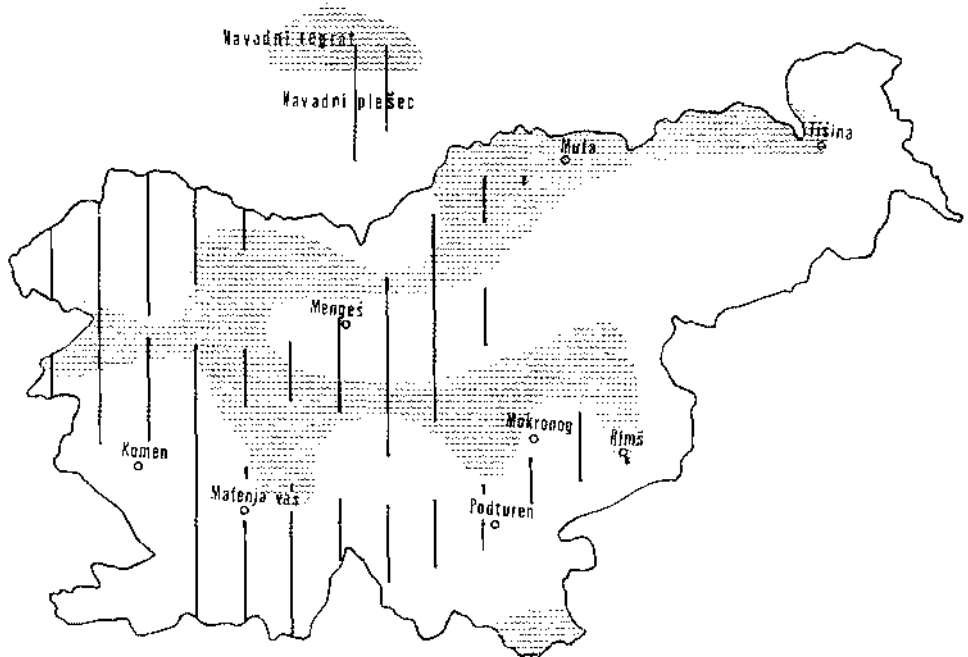
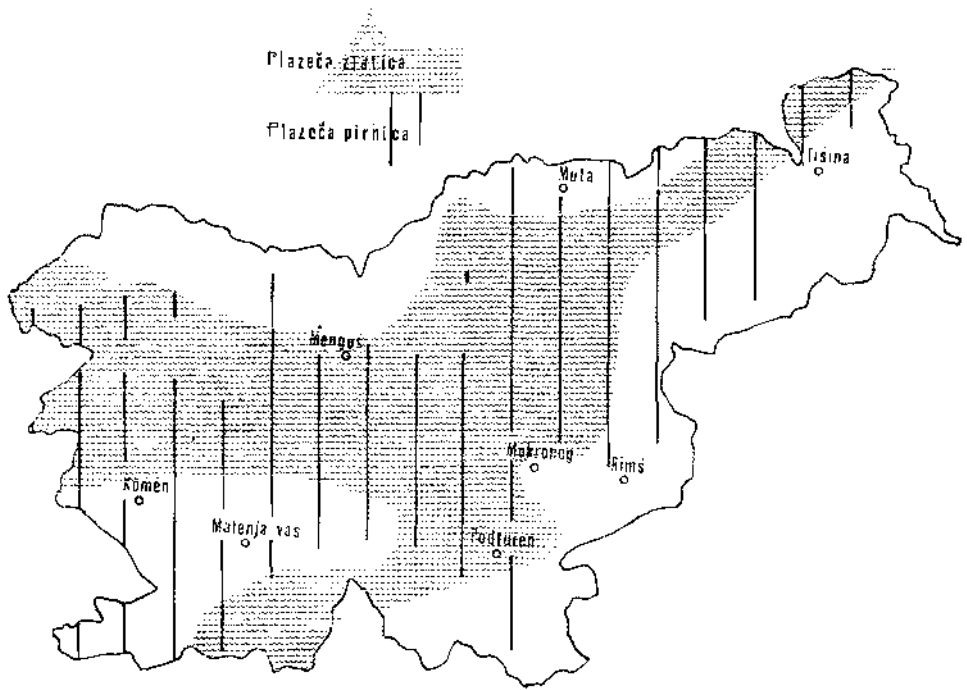
1. plevelišče enoletnega gošča (*Mercurialietum annuae*) na Koprskem,
2. plevelišče divjega korenja (*Daucetum carotae*) na Komenskem krasu,
3. plevelišče navadne smiljke (*Cerastietum holosteoidis*) v Posočju,
4. plevelišče njivske redkve (*Raphanetum raphanistri*) na flišnem območju Brkinov in Pivke,

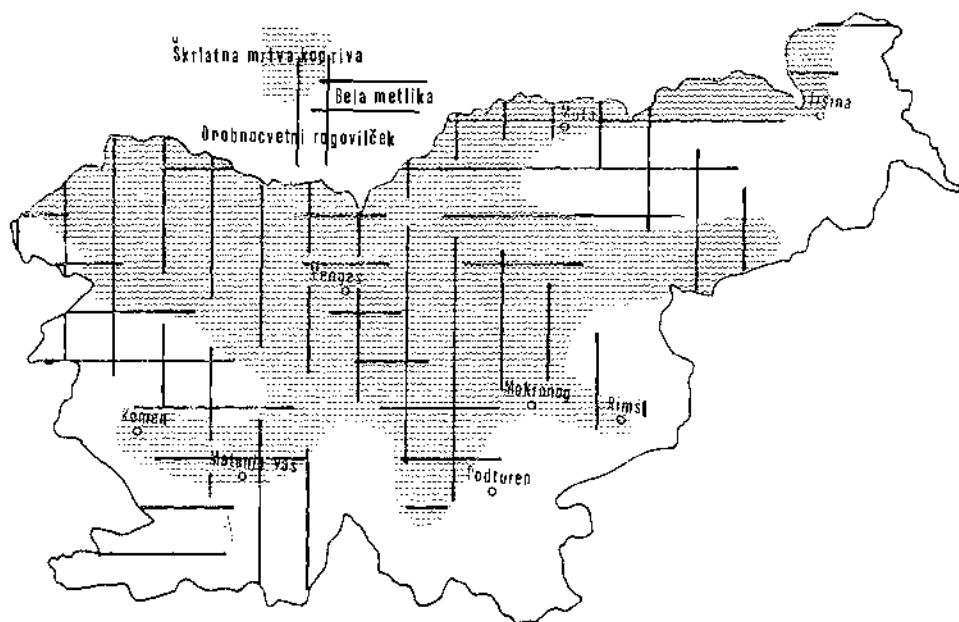
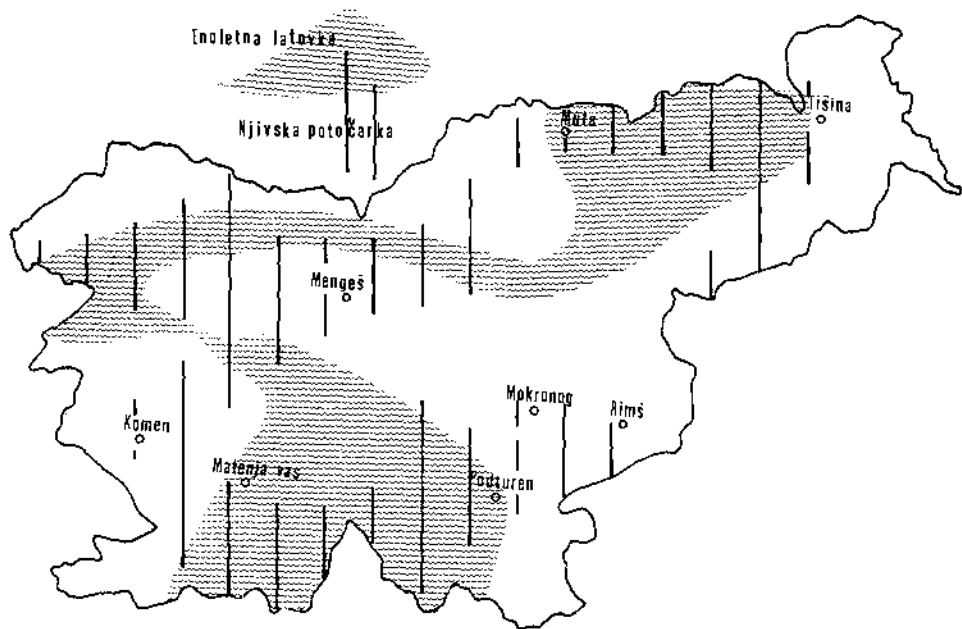
Preglednica stalnic (Prisotnost $\geq 80\%$) v plevelnih združbah	<i>Stachydetum palustris</i> (f.)	<i>Digitarietum sanguinalis</i>	<i>Daucetum carotae</i>	<i>Mercurialietum annuae</i>	<i>Echinochloetum cruris-galli</i>	<i>Rorippetum silvestris</i>	<i>Sonchetum arvensis</i>	<i>Cerastietum holosteoidis</i>	<i>Raphanetum raphanistri</i>
<i>Stachys palustris</i> f.	+								
<i>Mentha arvensis</i>	+								
<i>Digitaria sanguinalis</i>	+	+							
<i>Daucus carota</i>			+						
<i>Mercurialis annua</i>				+					
<i>Amaranthus retroflexus</i>				+					
<i>Setaria glauca</i>		+		+	+				
<i>Convolvulus arvensis</i>	+	+	+	+					
<i>Echinochloa crus-galli</i>	+	+			+				
<i>Cirsium arvense</i>			+	+			+		
<i>Leontodon hispidus glabrata</i>			+		+	+	+		+
<i>Agropyron repens</i>			+		+				
<i>Chenopodium album</i>				+	+			+	
<i>Stellaria media</i>					+	+	+		+
<i>Calystegia sepium</i>					+		+		
<i>Rumex obtusifolius</i>					+		+		
<i>Ranunculus repens</i>					+			+	
<i>Lamium purpureum</i>						+			
<i>Rorippa silvestris</i>						+			
<i>Sonchus arvensis</i>							+		
<i>Galinsoga parviflora</i>							+		
<i>Polygonum persicaria</i>								+	
<i>Capsella bursa-pastoris</i>								+	+
<i>Cerastium holosteoides</i>								+	
<i>Raphanus raphanistrum</i>									+

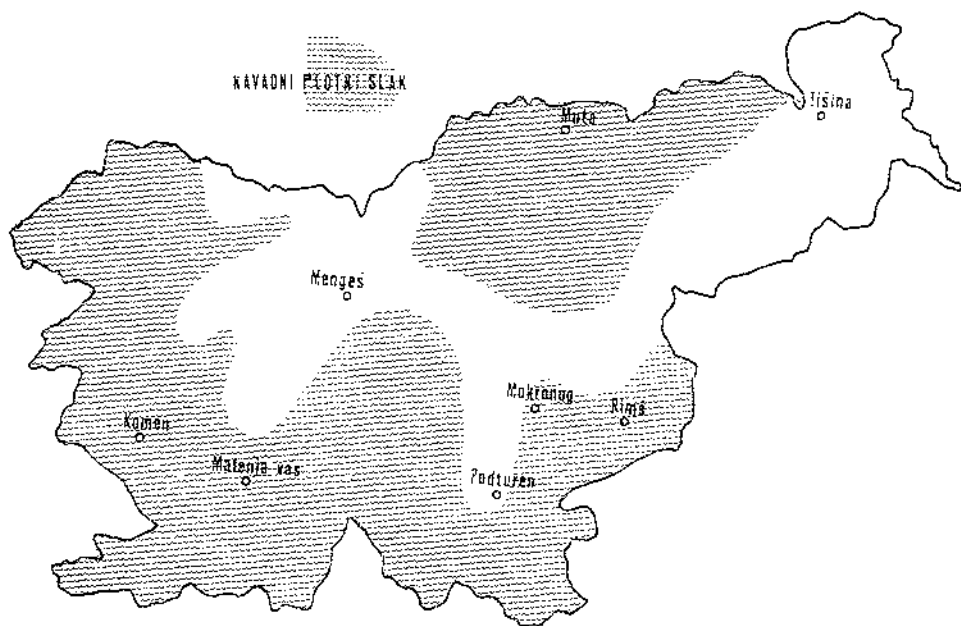
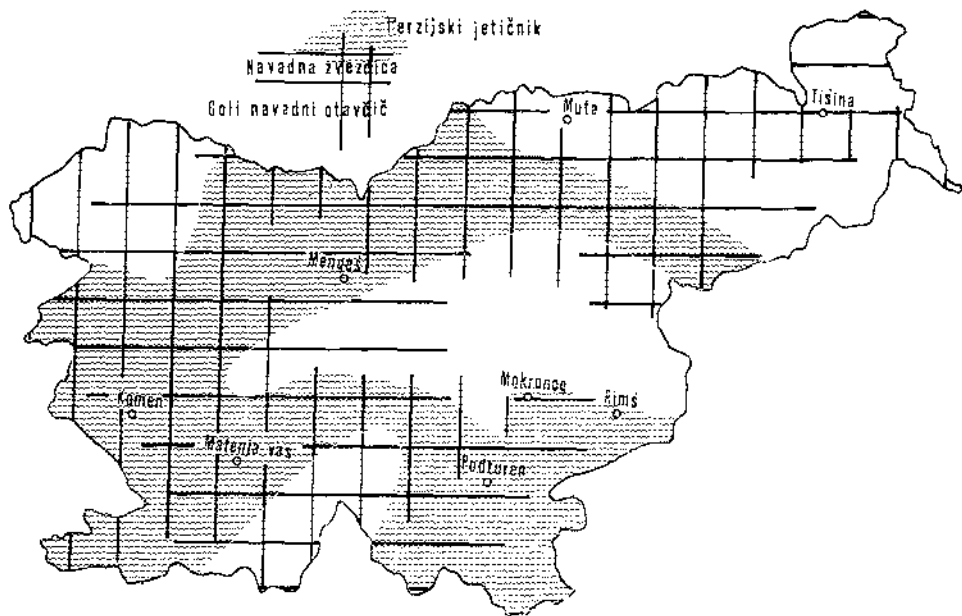
5. plevelišče njivske škrbinke (*Sonchetum arvensis*) na Gorskem krasu,
6. plevelišče okopavinskega čišljaka (*Stachydetum palustris* f.) na jugovzhodnem obrobju Slovenije od Bele krajine do Bizeljskega,
7. plevelišče krvave srakonje (*Digitarietum sanguinalis*) v severnem predinarskem, južnem predalpskem, panonskem in predpanonskem območju Slovenije,
8. plevelišče navadne kostrebe (*Echinochloetum cruris-galli*) iz severnega predalpskega in vzhodnega alpskega območja in
9. plevelišče njivske potočarke (*Rorippetum silvestris*) v zahodnem in osrednjem alpskem območju.

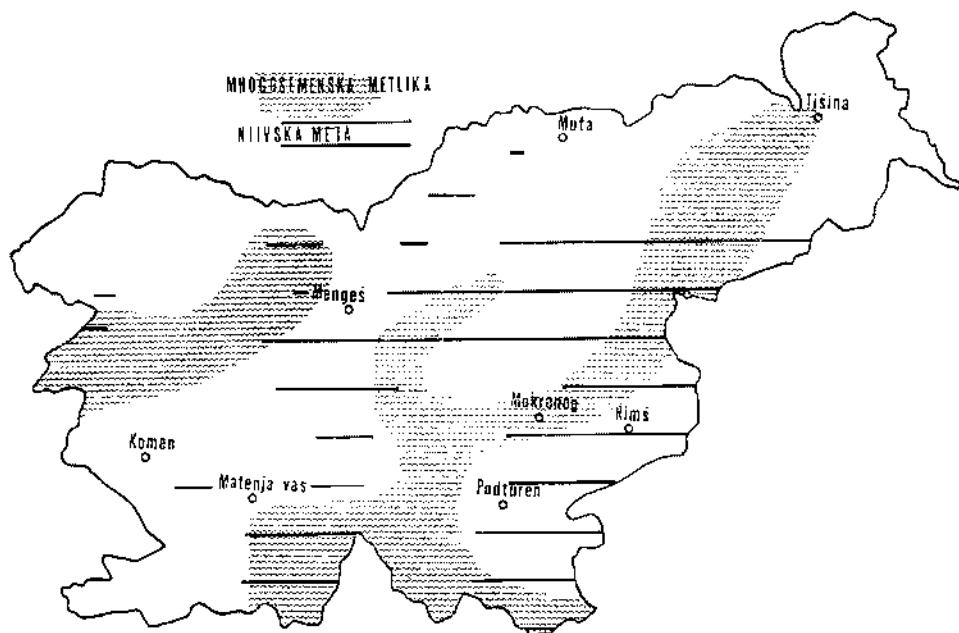
Osnovno floristično sestavo in glavne floristične razlike med združbami prikazujem v razpredelnici, ki vsebuje rastlinske vrste stalnice s prisotnostjo v 80–100 % popisov v posameznih združbah.

Za potrebe praktičnega obravnavanja (zatiranja) plevelov je pomembno poznati areale najbolj razširjenih plevelnih vrst. Prikazujemo jih na 8 skicah. Areali, ki so si najbolj podobni, so skupaj na isti skici.

V nižinskih predelih Slovenije so v okopavinah najbolj obilne tele vrste plevelov: navadna zvezdica (*Stellaria media*), krvava srakonja (*Digitaria sanguinalis*) in rogovilček (*Galinsoga parviflora*) v vsej zaledni Sloveniji, goli otavčič (*Leontodon hispidus glabrata*), plazeča pirnica (*Agropyron repens*) in plotni slak (*Calyptegia sepium*) po vsej Sloveniji, toda na manj številnih krajih, navadni plešec (*Capsella bursa-pastoris*) pa samo v Primorju, vendar ne v bližini morja.

ÜBER DIE UNKRAUTVEGETATION IN DEN NIEDERUNGEN SLOWENIENS

Zusammenfassung

Im vorliegenden kurzgefassten Bericht werden die wesentlichen Charakteristiken der Unkrautvegetation wie sie auf Hackfruchtfeldern und in forstlichen Baumschulen vorgefunden wird beschrieben. Dazu gehört die fundamentale floristische Charakterisierung mittels steter Arten, welche eine Stetigkeit von 80–100% innerhalb der einzelnen Vegetationseinheiten aufweisen. Weiters ist die Kenntnis der Areale der verbreitetsten Unkräuter, wichtig; sie sind für 21 Arten auf 8 Skizzen zusammenfassend dargestellt.

HERBICIDI IN PLEVELNA VEGETACIJA V DREVESNICAH NIŽINSKE SLOVENIJE

Kadar govorimo o uporabi herbicidov v gozdarstvu, imamo v mislih predvsem uporabo herbicidov v drevesnicah; v sestojih je uporaba herbicidov zelo omejena, rečemo lahko, da je skoraj ni. Povsem drugače pa je v gozdnih drevesnicah, saj si današnje drevesničarske proizvodnje ne moremo predstavljati, brez kakršne koli uporabe herbicidov.

Pleveli so, poleg ostalih ekoloških faktorjev, opredeljevalni element pri izbiri ustreznega herbicida. (Tako vrsta plevela kot velikost pokrovnosti.)

Popise plevelov in raziskave o učinkih herbicidov smo izvršili le v nekaterih drevesnicah, reprezentativno izbranih v različnih fitogeografskih regijah Slovenije (Tišina, Muta, Mengeš, Podturn, Mokronog, Matenja vas).

Vzporedno s popisi v gozdnih drevesnicah so bili opravljeni popisi plevelne vegetacije v širšem obsegu, na njivskih kulturah po vsej nižinski Sloveniji tudi tam kjer ni bilo drevesnic. Na osnovi teh popisov so bili ugotovljeni areali pojavljanja pomembnejših plevelnih vrst in regionalni areali plevelnih združb (dr. M. Piskernik: Plevelna vegetacija v nižinskih predelih Slovenije). S takim pregledom imamo možnost, da uvrstimo tudi ostale, z naše strani neobravnavane gozdne drevesnice, v okvir posamezne plevelne združbe. (Preglednica št. 1.)

Ugotovili smo, da spada večina naših gozdnih drevesnic v področje areala plevelne združbe *Digitarietum sanguinalis* (20), v ostalih arealih plevelnih združb so zastopane v veliko manjšem številu.

Seveda je to le groba opredelitev, natančnejša opredelitev je odvisna od različnih ekoloških faktorjev kot tudi od antropogenih činiteljev. Za natančnejšo opredelitev plevelne vegetacije in s tem pogojenim izborom herbicida moramo izvesti popolnejše popise plevelov in to na mestu, kjer jih želimo zatreti.

S primerjavo gozdnih drevesnic, kjer smo opravljali poizkuse, smo ugotovili, da ni posebno velikih razlik glede pojavljanja posameznih plevelnih vrst, razlike so predvsem v številčnosti pojavljanja posameznih plevelnih vrst.

Kot smo že omenili, nastajajo razlike v prisotnosti in številčnosti posameznih plevelov zaradi različnih ekoloških pogojev kot tudi zaradi različnih antropogenih vplivov (vnašanje plevelov, obdelava tal, uporaba herbicidov itd.).

Omenjamo le uporabo herbicidov, ki v obravnavanih drevesnicah niso vplivali na populacijo plevelov, ker smo popisovali le na netretiranih ploskvah. Sicer pa so herbicidi dejavnik, ki popolnoma spremeni plevelno vegetacijo.

Učinek nekega herbicida je lahko takšen, da odstrani vse plevela, odstrani le določene plevela ali, da odstrani samo enoletne semenske plevela. Tu imajo večletni pleveli neoviran prostor za svoje širjenje. Nastajajo monokulture trdo-vratnih večletnih plevelov. Tako stanje imajo predvsem tam, kjer uporabljajo več let zapored neustrezne iste herbicide (npr. triazine).

Če iz dosedanjih raziskav oziroma popisov plevelov povzamemo, kateri so tisti, ki najmočnejše in najpogosteje nastopajo v nižinskih predelih Slovenije, ugotavljamo da so to od širokolistnih plevelov: plotni slak (*Calystegia sepium*), njivski slak (*Convolvulus arvensis*), navadna zvezdica (*Stellaria media*), rogovilček (*Galinsoga parviflora*), goli otavčič (*Leontodon hispidus*), itd.; od ozkolistnih pa sledeči: krvava srakonja (*Digitaria sanguinalis*) in plazeča pirnica (*Agropyron repens*). K temu izboru plevelov bi dodali še nekaj plevelov, ki so bili ali številčni ali vedno prisotni v vseh naših gozdnih drevesnicah, kjer smo delali

Preglednica št. 1. Plevelne združbe

Gozdne drevesnice	Stachydetum palustris (f.)	Digitalietum sanguinalis	Daucetum carotae	Mercuria- lietum annuae	Echino- chloetum cruris-galli	Roripetum civestris	Sonchetum arvensis	Cerastietum holosteoideis	Raphanetum raphanistris
GG Brežica									
— Mokronog		+							
— Rimš		+							
— Kostanjevica	+	+							
— Dobruška gmajna		+							
— Senuše		+							
KGP Kočevje									
— Mahovnik							+		
GG Ljubljana									
— Kopišče						+			
— Ponočiča		+							
— Medvedica		+			+				
GG Maribor									
— Markovci		+							
— Krčevina		+							
Agrokombinat Maribor									
— Selnica ob Dravi					+				
— Fata					+				
GG Nazarie Radmirje						+			
GG Novo mesto									
— Gradac I, II	+								
— Ormošnice		+							
— Rožek I, II		+							
— Krka		+							
— Struga		+							
— Gabrina		+							
GG Postojna									
— Matenja vas		+							+
GG Slovenj gradec									
— Muta					+				
GG Tolmin									
— Bela									
— Cerkno							+		
— Kanal							+		
— Lokve							+	+	
— Breginj									
Zavod za pogozdovanje in melioracijo Krasa									
— Brezje									+
GG Kranj									
— Besnica		+			+				
— Zali log					+				
KIK Pomurka									
— Mačkovci		+							
— Izakovci		+							
— Mala Polana		+							
Some sadike Mengeš									
— Tišina		+							
— Radvanje		+			+				
— Mengeš		+							
Emona									
— Kleče		+							

Preglednica št. 2 Delovanje nekaterih aktivnih substanc oziroma herbicidov na plevela, če jih uporabljamo v normalnih količinah

Stalnice prisotne v plevelnih združbah	Triazini in komb.	Caragard	2,4 D	MCPA	MCPP	ATA in komb.	Dalapon	Glyphosate (Round up)
<i>Agropyron repens</i> — plazeča pirnica	+	+				+	+	+
<i>Amaranthus retroflexus</i> — srhkodlakavi ščir	+	+	+	+	+	+		+
<i>Calystegia sepium</i> — picni slak	+	+	+	+	+			+
<i>Capsella bursa-pastoris</i> — navadni plešec	+		+	+				
<i>Cerastium holosteoides</i> — studenčna smiljka					+			
<i>Chenopodium alba</i> — bela metlika	+		+	+				+
<i>Cirsium arvense</i> — njivski osat		+	+	+				+
<i>Convolvulus arvensis</i> — njivski slak			+	+		+		+
<i>Daucus carota</i> — navadno korenje			+					+
<i>Digitaria sanguinalis</i> — krvava srakonja		+					+	+
<i>Echinochloa crus-galli</i> — navadna kostreba	+						+	+
<i>Galinsoga parviflora</i> — drobnocvetni rogovilček	+			+				
<i>Lamium purpureum</i> — škrlatno-rdeča kopriva	+				-			
<i>Leontodon hispidus</i> — goli otavčič	+		+	+				+
<i>Mentha arvensis</i> — njivska meta								+
<i>Mercurialis annua</i> — enoletni golšec			+					
<i>Poa annua</i> — enoletna latovka	+	+				+	+	+
<i>Linaria vulgaris</i> — navadna madronščica	+	+						+
<i>Polygonum persicaria</i> — breskova dresen	+	+						+
<i>Ranunculus repens</i> — plazeča zlatica	+		+	+	+			+
<i>Raphanus raphanistrum</i> — njivska redkev	+		+	+				
<i>Rumex obtusifolius</i> — topolistna kislica					+			+
<i>Rorippa sylvestris</i> — gozdna potlačarka			+	+				+
<i>Senecio vulgaris</i> — navadni grint	+							+
<i>Setaria glauca</i> — sivozeleni muhvič	+					+	+	+
<i>Sinapis arvensis</i> — njivska gorjušica	+		+	+	+			
<i>Sonchus arvensis</i> — njivska škrbinka			+	+	+			
<i>Stachys palustris</i> f. — močvirski čišljak			+					
<i>Stellaria media</i> — navadna zvezdica	+				+		+	+

Op.: Pogosto določenega plevela ni možno zatreti z vsemi triazinskimi herbicidi, temveč le z eno od skupin triazinov oziroma aktivnih substanc.

Caragard smo zaradi njegove specifičnosti in dobrega delovanja uvrstili v posebno kolono, čeprav spada v kombinacijo triazinov.

popise. Med te sodijo širokolistni pleveli: gozdna potočarka (*Rorippa silvestris*), navadni grint (*Senecio vulgaris*), njivska gorjušica (*Sinapis arvensis*), itd.; od ozkolistnih pa je bila pogosta še enoletna latovka (*Poa annua*) ter kostreba (*Echinochloa crus-galli*).

Le nekaj plevelnih vrst je bilo takih, ki so bolj ali manj specifične le za posamezne drevesnice, npr. navadna madronščica (*Linaria vulgaris*) v Muti.

Čeprav se različni pleveli različno odzivajo na posamezne herbicide bomo skušali izbrati tiste herbicide, ki učinkujejo približno enako na skupine plevelov, ki imajo enake biološke lastnosti. Pri tem moramo še posebej paziti na trajne plevelce z močnim podzemnim in nadzemnim delom, ki imajo veliko agresivno moč in se težko zatirajo.

Širokolistne trajne plevelce zatiramo predvsem s foliarnimi herbicidi. Velika večina trajnih plevelov iz semena je v fazi klitja občutljiva na foliarne translokacijske herbicide na osnovi 2,4 D, MCPA in MCPP. Mnoge trajne širokolistne plevelce, ki pa so se regenerirali iz korenin, uspešno zatirata foliarna herbicida Ustinec sp. (ATA + diuron + MCPA) in Round up (*Glyphosate*).

Ščavje lahko uspešno uničimo tudi z granuliranim talnim herbicidom Casoronom, ki se v drevesničarski praksi ni obnesel (velika količina herbicida in uporabe posebnih trosilnikov).

Od trajnih trav nam predstavlja poseben problem plazeča pirnica (*Agropyron repens*), ki se lahko najuspešneje uničuje z Round upom v jeseni.

Ostali enoletni semenski pleveli pa v drevesnicah ne predstavljajo posebnega problema, možno jih je zatreti že z ustreznimi talnimi triazinskimi preparati.

Enoletne kakor tudi nekatere večletne trave je možno uspešno zatirati še z dalaponom (Dikopan, Basfapon), (Preglednica št. 2). V naš prikaz smo vzeli le nekaj herbicidov oziroma aktivnih substanc, ki jih največkrat uporabljamo v naši praksi in tiste, ki bi jim morali posvetiti večjo pozornost. Možno je uporabljati še druge herbicide. Pomembno je, da imajo širok spekter delovanja, ki ustreza dani plevelni situaciji. Zelo pogosto uporabljamo kontaktni herbicid Gramoxon. V naš prikaz ga nismo vključili, ker njegov učinek ni dolgotrajen, rastlino le ožge in se ta kmalu ponovno razbohoti.

Zaključek

Glede na ugotovljene plevelce v naših drevesnicah ugotovljamo, da dosedanja uporaba herbicidov v drevesničarski proizvodnji ustreza le do neke mere. Mnogokrat se je po njihovi večletni uporabi, predvsem triazinskih herbicidov dogajalo, da so ostajali trajni agresivni pleveli, ki so prehajali v dominantni položaj in tvorili monokulture slaka, osata, ščavja, preslice itd.

Izmenično moramo uporabljati talne in foliarne herbicide ter izbirati ustrezno tehnologijo. Tako bomo uspeli; ne bo prihajalo do prevelike zapleveljenosti in tudi sadike ne bodo poškodovane. Vedeti je treba kaj želimo zatirati, kakšni so ekološki pogoji in temu primerno moramo prilagajati herbicide in kombinacije herbicidov ali pa uporabljati herbicide s širokim spektrom delovanja kot npr. Round up. Pri izbiri herbicidov in tehnologije je treba torej upoštevati več elementov, ki vsak po svoje vplivajo na našo izbiro.

Marjana Pavlé, dipl. inž. gozd.

VEGETATIVNO RAZMNOŽEVANJE DOMAČEGA OREHA (*Juglans regia* L.) Z ZIMSKIMI CEPIČI NA PROSTEM

Ljubisav Marković (Beograd)*

Marković, L.: Vegetativno razmnoževanje domačega oreha z zimskimi cepiči na prostem. *Gozdarski vestnik*, 38, 1980, 2, str. 60—65. V slovenščini s povzetkom v srbohrvaščini in nemščini.

Vegetativno razmnoževanje domačega oreha (*Juglans regia* L.) z zimskimi cepiči na prostem po metodi, ki jo je priporočil Vinogradov, P. N. (1970) daje zadovoljive rezultate tudi v slabših pogojih, kakršni so bili v našem primeru. Zato jo lahko priporočamo na splošno, ne samo pri cepljenju, kadar so matična drevesa zelo oddaljena.

Marković, L.: Vegetative reproduction of the Walnut-tree (*Juglans regia* L.) by winter scions in field conditions. *Gozdarski vestnik*, 38, 1980, 2, pag. 60—65. In Slovene with summary in serbocroat and German.

The vegetative reproduction of the walnut tree (*Juglans regia* L.) by winter scions in field conditions, according to the method proposed by Vinogradov P. N. (1970) procures satisfactory results also in very inconvenient working conditions like those during this experiment. It can therefore be recommended not only for grafting mother stems remote from the working objekt as its primary intention, but also other wise.

Binding the components by polyvinil ribbons gives significantly better results than binding them by usual material (raphia, hemp) used by the author of the method.

The grafting succeeds in dependance of the quality of scions and grafting bases, nursery location, grafting time, skill of workers employed and working pace. Protection of scions from overheating by means of paper is not the best solution, instead gathering of experiences while using more efficient shading devices (linen cloth, reed stems) is recommended.

Uvod

Za vegetativno razmnoževanje domačega oreha (*Juglans regia* L.) uporabljamo več vrst cepljenja. Nekatere od teh so uspešne le v rastlinjakih ali v prostoru s podobnimi klimatskimi možnostmi, druge pa tudi zunaj, na odprtem prostoru. Prednost cepljenja v rastlinjaku je v tem, da lahko s kontrolo vlažnosti in temperature uporabljamo različne oblike in čas cepljenja, vključno tudi cepljenje z zimskimi cepiči. Slaba stran takšnega dela pa je, da je drago, zlasti če gre za manjše število primerkov. Nasprotno pa cepljenje zunaj, na odprtem prostoru, omejuje izbor oblike cepljenja in sicer na cepljenje na oko, gajzenhamsko okuliranje in njegovo modifikacijo, cepljenje »na zeleno«, to je navadno spajanje cepiča s podlago (zeleno na zeleno) in druge oblike. Takšno cepljenje se izvaja v začetku ali sredi leta, zato morajo biti drevesa, s katerih jemljemo cepiče, blizu kraja cepljenja. V ta namen posamezni inštituti, sadjarske postaje in drevesnice vzgajajo matične nasade selekcioniranih vrst, ki dajejo kvalitetne cepiče, kar je pomembno tudi za obliko strojnega cepljenja v zaprtih prostorih, ki se v zadnjem času vse bolj razširja.

Izbrana matična drevesa, ki bi jih morali vegetativno razmnožiti, da bi imeli dovolj osnove za masovno proizvodnjo cepičev, so velikokrat zelo oddaljena od

* L. M., dipl. biolog, Požeška 115/III, 11000 Beograd, YU

objekta, kjer delamo, kar otežuje transplantacijo. Vinogradov P. N. (1970) pa je preizkusil metodo, ki omogoča spomladansko cepljenje na odprtem in sicer tako s cepiči, ki so bili vzeti že pred zimo kot tudi s cepiči, ki smo jih nabrali pred pričetkom vegetacijskega obdobja. To omogoča vegetativno razmnoževanje tudi tistih primerkov, ki so zelo oddaljeni od mesta cepljenja in sicer tako, da cepiče prinesemo v zimskem času, spomladi pa jih uporabimo. Izkušnje pri vegetativnem razmnoževanju v rastlinjaku kakor tudi na prostem, izbranih orehovih dreves z vseh delov naše države (Marković, L., 1974, 1975; Marković, L. in Valčić, V., 1978) so pokazale, da bi lahko predlagana metoda znatno olajšala selekcijo oreha, če bi se potrdila v naših razmerah, z modifikacijo načina vezanja komponent, kar je želja in cilj tega dela.

Metoda

Cepiči so bili nabrani konec februarja 1976. leta z osmih matičnih dreves v Beogradu in okolici. Takoj smo jih zavili v polivinilne krpe in položili v sneg, kjer smo jih hranili do uporabe.

Kot podlago smo uporabili štiriletne generativne sadike oreha slabe kakovosti, ki smo jih gojili na siromašnem zemljišču brez elementarnih agrotehničnih posegov, zaradi česar niso zrastle niti toliko, kot zrastejo dvoletne sadike v normalnih razmerah. Cepili smo med 12. in 21. majem istega leta po metodi Vinogradova P. N. (1970), ki v glavnem izgleda takole:

Konec marca moramo podlago odrezati (poprek) na primerni višini za cepljenje (1,0—1,5 m), rezno ploskev na sadiki pa nato premazati s cepilno smolo oziroma voskom. Nekako v 20 do 30 dneh zrastejo iz uspavanih popkov bujni poganjki, takrat so podlage pripravljene za cepljenje. Ko cepimo, na teh poganjkih spet napravimo poprečne reze, v zareze pa zatakneмо ustrezno obdelane cepiče. V tem slučaju se uporablja metoda cepljenja za lubje. Cepiči pod lubjem se čvrsto povijejo z rafijo. Vsi poganjki na podlagi se porežejo (razen zadnjih) z nožem, rane (tudi prečni rezi) pa se premažejo s cepilnim voskom. Poganjki, ki jih pustimo v višini cepiča, ščitijo podlago in cepiče pred izsuševanjem. Na cepiče natakneмо polivinilne vrečke ustreznih velikosti, ki jih na dnu čvrsto zavežemo okoli podlage. Naloga teh vrečk je, da vzdržujejo v prostoru okoli cepiča visoko relativno vlažnost zraka (90—100 %), ki jo ustvarjajo poganjki z listi. Poleg takšne relativne zračne vlage, je za dobro zraščanje cepiča s podlago potrebna tudi ustrezna temperatura, ki mora biti okoli 30° C. Ob lepem sončnem vremenu pa se ta temperatura dvigne tudi na 50—60° C, kar lahko cepiče uniči. Zato obesimo na vrečke bel papir, ga pritrdimo s sponkami in tako preprečimo pretirano segrevanje notranjosti vrečk. S tem ohranimo cepiče žive 30—40 dni, kar je dovolj, da se zrastejo s podlago. Neporezani poganjki, ki so v vrečki, rastejo bujno in ovirajo razvoj in rast cepiča. Zaradi tega skrajšamo, ko negujemo cepiče, tudi poganjke na polovico ali celo tretjino, da bi tako cepiči dobili več za rast potrebnih snovi. Vrečke odstranimo, ko cepiči olistajo, poganjke, ki smo jih pustili, pa tudi odstranimo takoj, ko se cepiči dobro primejo in ko se rezne ploskve zarastejo. Če razvoj ni zadovoljiv, pustimo poganjke do naslednjega leta.

Rezultati in razprava

Od skupno 302 cepljenih mladice se je prijelo 78 ali 25,83% (tabela št. 1). Vendar je bil uspeh odvisen od več elementov, od katerih je bil zlasti pomemben način povezovanja cepiča. Po tabeli (1) se je prijelo od 165 cep-

ljenih mladric, ki so bile vezane z rafijo 32 cepičev ali 19,39 %. Pri povezovanju s plastičnimi trakovi pa je bil uspeh mnogo boljši. Na 137 cepljenih mladricah, se je prijelo 36 cepičev ali 33,58 %, kar pomeni za 14,19 % boljši uspeh.

Tabela št. 1

Cepiči povezani z rafijo			Cepiči povezani s polivinilnimi trakovi			Skupaj		
Cep-ljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%	Cep-ljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%	Cep-ljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%
165	32	19,39	137	46	33,58	302	78	25,83

S testom signifikance razlike odnosov (tabela št. 2) je ugotovljeno (na ravni 0,01 %) da ta odnos ni slučajen, ampak da je pogojen z vezanjem cepiča in podlage (cepilnih komponent) s polivinilnim trakom kot ugodnejšim od rafije, na kar so opozarjali že Bonev, I., (1968); Curhan, I., (1969, 1, 2); Kančaveli, I. G., (1968, 1969); Ogienko, P. A., (1971); Marković, Lj., (1975) v delih, ki obravnavajo razmnoževanje orehov po metodi cepljenja na oko.

Tabela št. 2

	Cepljeno	Prijetih cepičev	Odnos	P ₁ -P ₂
	N	M	N/M = P	
Cepljene mladice povezane z rafijo	165	32	0,1939	- 0,1419
Mladice povezane s polivinilnim trakom	137	46	0,3358	

Vegetativne kopije smo dobili od vseh 8 matičnih dreves, ki smo jih uporabili za pripravo cepičev. Uspeh cepljenja je nihal (glede na matično drevo) v širokem razponu in sicer pri cepičih, ki so bili vezani z rafijo od 0,00 % do 37,00 %, pri cepičih, ki so bili povezani s polivinilnim trakom pa od 13,33 % do 72,22 % ali skupaj od 6,67 % do 51,11 % (tabela št. 3).

Tabela št. 3

Matična drevesa	Mladice povezane z rafijo			Mladice povezane s polivinilnimi trakovi			Skupaj		
	Cep-ljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%	Cep-ljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%	Cep-ljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%
7	15	0	0,00	15	2	13,33	30	2	6,67
5	22	3	13,64	23	4	17,39	45	7	15,55
8	15	1	6,67	15	3	20,00	30	4	13,33
4	29	7	24,14	15	3	20,00	44	10	22,73
2	27	6	22,22	18	4	22,22	45	10	22,22
3	10	1	10,00	10	5	50,00	20	6	30,00
6	20	4	20,00	23	12	52,17	43	16	37,21
1	27	10	37,00	18	13	72,22	45	23	51,11

Pri obeh obdelavah (z rafijo in s polivinilnim trakom) so bile dosežene maksimalne oziroma minimalne (mejne) vrednosti pri istih matičnih drevesih (št. 7 in 1), kar pomeni, da je uspeh cepljenja po tej metodi močno odvisen od matičnih dreves, na katerih so bili cepiči nabrani. To se posebno dobro vidi pri primerkih, ki smo jih vezali s polivinilnim trakom, kjer se glede na uspeh cepljenja matična drevesa zvrstijo v dve izraziti skupini. V prvi so drevesa, kjer je bil uspeh cepljenja 13,33 %, 17,39 %, 20,00 %, 20,00 % in 22,22 % ali povprečno 18,60 %, v drugi skupini pa so tri drevesa, katerih cepiči so dali znatno boljše rezultate, 50,00 %, 52,17 % in 72,22 %, kar je v povprečju 58,82 % in je v skladu z ugotovitvami M. Vidakovića (1960), ki je takšen uspeh cepljenja gozdnega drevja označil za dobrega. S testiranjem razlik odnosov teh skupin ($P_1 - P_2 = 0,1860 - 0,5880 = -0,4022$) je ugotovljeno, da se med seboj signifikantno razlikujejo na ravni 0,001 %. Podobne razlike med matičnimi drevesi je ugotovil tudi Lj. Marković (1974) pri proučevanju vpliva posameznih dejavnikov na uspeh vegetativnega razmnoževanja v rastlinjaku. Pri tem pa je ugotovil, da te razlike niso pogojene s starostjo matičnih dreves, temveč da je uspeh cepljenja odvisen predvsem od kakovosti cepičev, kar omenjajo sicer tudi drugi avtorji (Zahov, T., 1948; Bonev, I., 1968; Kolev, D. N., 1968; Mittempelgler, L. po Kančaveliju, I. G., 1968; Vinogradov, P. N., 1970). Poleg drugih kazalcev kakovosti cepičev o kateri govorimo, je posebno pomemben odnos debeline srca in cilindra, ki ga obdaja (oleseneli del cepiča) (Zahov, T., 1948; Rudić, M., 1954; Medigorić, J. in Jončić, P., 1966; Kolev, D. N., 1968; Curkan, I., 1969; Vinogradov, P. N., 1970). Ko piše o uspehu cepljenja oreha pri svojih poskusih, ki je bil odvisen od cepičev, Vinogradov, P. N. (1970) priporoča, da se mora na matičnih drevesih srednje in visoke starosti, s katerih se jemljejo cepiči, predhodno posamezne veje močno zarezati, da bi odgnali močni poganjki. Zarezovanje matičnih dreves, da bi dobili močne poganjke za cepiče, priporočajo tudi drugi avtorji kot Kančaveli, I. G., 1968; Medigorić, J. in Jončić, P., 1966; Jelenković, T., 1966; Curkan, I., 1969).

Tabela št. 4

Datum cepljenja	Mladice povezane z rafijo			Mladice povezane s polivinilnimi trakovi			Skupaj		
	Cepljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%	Cepljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%	Cepljeno kosov	Prijetih cepičev kosov	%
12. V.	10	1	10,00	10	3	30,00	20	4	20,00
13. V.	20	3	15,00	20	8	40,00	40	11	27,50
17. V.	52	14	26,92	18	10	55,55	70	24	34,29
18. V.	22	11	4,55	28	6	21,43	50	7	14,00
19. V.	32	8	25,00	28	10	35,71	60	18	30,00
20. V.	24	5	20,83	28	9	32,14	52	14	26,92
21. V.	5	0	0,00	5	0	0,00	10	0	0,00

Delež cepičev, ki so se prijeli je močno nihal tudi v odvisnosti od časa, ko je bilo cepljenje izvršeno (tabela št.4). Tako so bili rezultati cepljenja v prvih treh dneh (12., 13. in 17. maja) linearno progresivni in sicer po enaki stopnji v obeh skupinah (cepljenke z rafijo in cepljenke s polivinilnim trakom). Za cepljenje v ostalih dneh je značilno upadanje uspeha cepljenja z močno izraženo depresijo 18. maja, da bi uspeh cepljenja zadnjega dne (21. maja) popolnoma izostal. Ti rezultati so v skladu z rezultati, ki jih navaja Vinogradov, P. N., (1970),

po katerih je cepljenje najuspešnejše (ta oblika) v drugi in tretji aprilski dekadi (80—98 %), v prvi in drugi dekadi maja pade na 60—80 %, v tretji majski dekadi ter v prvi junijski pa je uspeh samo še 20—40 %.

Pomembno je upoštevati, da je uspeh cepljenja po tej metodi močno odvisen od učinkovitosti zaščite cepljenk pred soncem v vsem času, ko so cepljene mladice (cepljenke) pokrite s polivinilno vrečko. Zaščita s papirjem, ki jo priporoča avtor te metode, ni najboljša, zlasti v drevesnicah, ki so izpostavljene vetru, kakor je to bilo v našem primeru, ko je bilo treba po vsakem močnejšem vetru ali dežju zaščitni papir ponovno pričvrstiti, ali pa ga celo zamenjati. Nujno je tudi, da je cepljenje izvedeno v zgodnjih jutranjih urah ali v popoldanskem času in to z izvežbanimi delavci, da bi se izognili škodljivemu vplivu toplote.

Če upoštevamo, da je bil opisan poskus izveden v izredno slabih pogojih, začeni pri kakovosti podlage, času cepljenja, agrotehničnih ukrepov itd., so dobljeni podatki zadosti tehtno napotilo, da lahko to metodo uspešno koristimo za vegetativno razmnoževanje oreha še zlasti, če so matična drevesa zelo oddaljena, kar je bilo doslej zelo težko.

Zaključek

Vegetativno razmnoževanje domačega oreha (*Juglans regia* L.) z zimskimi cepiči na prostem po metodi, ki jo priporoča Vinogradov P. N. (1970) daje dobre rezultate tudi v neugodnih pogojih dela, kakršni so bili v našem poskusu. Zato jo lahko priporočamo, ne samo za cepljenje oddaljenih matičnih dreves, čemur je prvenstveno namenjena, ampak tudi v drugih slučajih.

Literatura

- Bonev, I., (1968): Njakoi osobenosti pri prisaždeneto na orehovi fidanki. Gorsko stopanstvo, 6.
- Bonev, I., (1971): Production de plants greffés de noyer en République populaire de Bulgarie. Revue Forestiere Française, Nancy, N° 6.
- Vidaković, M., (1960): Semenske plantaže šumskog drveća. Jugoslovenski savetodavni centar za poljoprivredu i šumarstvo. Beograd.
- Vinogradov, P. N., (1970): Privivka oreha greckogo čerenkom. Lesnoe hozjajstvo, 12.
- Zahov, T., (1948): Orah. Sofija.
- Jelenković, T., (1966): Gajenje oraha. Zadržna knjiga. Beograd.
- Kančaveli, I. G., (1968): Greckij orah v Gruzii. «Lesnaja promišlenost», Moskva.
- Kančaveli, I. G., (1969): Viraščivanje oreha greckogo v Gruzii. Lesnoe hozjajstvo, br. 2.
- Kolev, D. N., (1968): Vegetativno razmnožavane na oreha. Gorsko stopanstvo, 1.
- Marković, Lj., (1974): Uticaj izvesnih faktora na uspeh heterovegetativnog umnožavanja domačeg oreha (*Juglans regia* L.) u staklari. Narodni šumar, br. 7—9. Sarajevo.
- Marković, Lj., (1975): Mogućnost primene metode očenja-okultiranja na prozor domačeg oreha (*Juglans regia* L.) za masovnu proizvodnju vegetativnog sadnog materijala u poljskim uslovima. Beograd, Šumarstvo br. 4.
- Marković, Lj., Valčić, V., (1978): Uticaj vrsta podloga i vremena rada na uspeh vegetativnog umnožavanja mandžurskog (*Juglans manshurica* Maxim.) i japanskog oreha (*Juglans sieboldiana* Maxim.). Šumarstvo, br. 2—3, Beograd.
- Medigović, J., Jončić, P., (1966): Kalemljenje voćaka i vinove loze. Zadržna knjiga. Beograd.
- Neđev, N., (1967): Vegetativno razmnožavane na oreha. Plovdiv.
- Ogijenko, P. A., (1971): Razmnoženie oreha greckogo. Lesnoe hozjajstvo, 10.
- Rudić, M., (1954): Jedan novi način kalemljenja oreha — kalemljenje na zeleno običnim spajanjem (zeleno na zeleno). Arhiv za poljoprivredne nauke, godina VII, sv. 15.
- Curkan, I., (1969): Greckij orah v Moldavii. Kišinjev.
- Curkan, P. I., (1969): Okultirovka oreha greckogo v pitomnike. Lesnoe hozjajstvo, 2.

VEGETATIVNO UMNOŽAVANJE DOMAĆEG ORAHA (*Juglans regia* L.) ZIMSKIM PLEMKAMA U POLJSKIM USLOVIMA

Rezime

Vegetativno umnožavanje domaćeg oraha (*Juglans regia* L.) zimskim plemkama u poljskim uslovima, po metodi koju je predložio Vinogradov, P. N., (1970) daje zadovoljavajuće rezultate i u veoma nepovoljnim uslovima rada, kakvi su bili u ovom ogledu, pa se može preporučiti ne samo za kalemljenje udajjenih matičnih stabala od objekta rada, čemu je prvenstveno namenjena, već i inače.

Vezivanjem komponenata polivinilskim trakama postižu se značajno bolji rezultati nego vezivanjem istih uobičajenim vezivom (rafija, kanap) koje koristi autor metode.

Uspeh kalemljenja u mnogome zavisi od kvaliteta plemki i podloga, lokacije rasadnika, vremena kalemljenja, obučenosti radnika koji kaleme i brzine u radu.

Zaštita kalemova od pregrevanja korišćenjem papira nije najpogodnije rešenje, pa se preporučuje sticanje iskustava na korišćenju efikasnijih sredstava zasenjivanja (razapeto belo platno, trska i dr.).

DIE VEGETATIVE VERMEHRUNG DES NUSSBAUMS (*Juglans regia* L.) MIT WINTERPFROPFREISERN IN GELÄNDEBEDINGUNGEN

Zusammenfassung

Die vegetative Vermehrung des Nussbaums (*Juglans regia* L.) mit Winterpfropfreisern in Geländebedingungen nach der von P. N. Vinogradov (1970) vorgeschlagen Methode liefert befriedigende Resultate auch in sehr ungünstigen Arbeitsbedingungen wie das der Fall in hier behandelten Experiment war. Sie kann deshalb nicht nur für die Pfropfung der vom behandelten Objekt abgelegenen Mutterstämme empfohlen werden, wozu sie in erster Linie dienen soll, sondern auch in anderen Fällen.

Durch Bindung der Komponenten mittels Polyvinilbändern werden wesentlich bessere Resultate erzielt als durch Bindung derselben mit üblichen Mitteln (Raphie, Hautschnur) wie sie vom Autor der Methode verwendet werden.

Der Pfropfungserfolg hängt stark ab von der Qualität der Pfropfreiser und Unterlagen, der Lokation der Baumschule, der Zeit der Pfropfung, der Befähigung der Arbeiter und dem Arbeitstempo.

Der Schutz der Pfropfreiser vor Übererwärmung mittels Papier ist nicht die beste Lösung, vielmehr wird die Anwendung von wirkungsvolleren Beschattungsvorkehrungen empfohlen (mittels weisser Levawand, Schilfrohr).

PROPOZICIJE GOZDARSKEGA VESTNIKA

Zapisane propozicije naj bi upoštevali vsi, ki pišejo v našo revijo. Obsegajo vsebinske, jezikovne in tehnične normative, ki bodo zagotavljali uresničitev oblikovnega in vsebinskega programa GV, ki ju je sprejel uredniški svet.

Vsebina

GV ponuja svoj prostor vsem tistim, ki pišejo o strokovnih gozdarskih zadevah, o teoretskih in praktičnih spoznanjih gozdarskih strokovnjakov ter strokovnjakov z drugih področij, ki so v zvezi z gozdarstvom.

GV čuti posebno dolžnost, da pomaga v svet vsem novim spoznanjem in zahtevam, ki jih ima gozdarstvo kot razširjena, interdisciplinarna panoga v procesu družbenega in gospodarskega razvoja. Varstvo okolja, racionalna uporaba prostora, rekreativni in kulturni pomen gozdov, varovalni pomen gozdov, vzgoja javnosti itd., to je le nekaj teh dejavnosti.

Urednik ali recenzent GV lahko vsebino prispevka popravi (recenzira), vendar le do meje vsebinske prvotnosti.

Jezik

GV je slovenska gozdarska revija. Kriterij za izražanje je slovenski pravopis. Slovnica stavkov mora biti v skladu s slovensko knjižno (učno) slovnico. Če imamo slovensko besedo in če je ta povrh še lepša od tuje, jo bomo uporabljali. Zaželeno je, da že pisec sam odda svoj prispevek v pregled kakemu slavistu (ker gozdarji nismo slovničarji). Urednik ali jezikovni strokovnjak lahko sestavek slovnično in izrazoslovno popravi (korektura).

Obseg, diagrami, slike, roki

Vsi rokopisi naj bodo tipkani po eni strani, oziroma poslani v obliki, ki je za tiskarno sprejemljiva (z roko pisani sestavki niso). Razmik med vrsticami mora biti dovolj širok za morebitno korekturo (30 vrstic na eni strani).

Vodilni članki (s sinopsisom in povzetkom v tujem jeziku) so lahko dolgi do 20 tipkanih strani. Vsi ostali članki do 12 tipkanih strani.

Število fotografij, skic, grafikonov ali drugih risb mora biti vsebin in dolžini sestavka primerno. Fotografije naj bodo kvalitetne, grafikoni in skice tehnično dovršeno izdelani na belem trdem (risalnem) ali paus-papirju. Tabele in skice, grafikoni ter zemljevidi morajo biti sestavljeni v velikosti GV. Lahko so tudi večji, vendar v sorazmerju, da pomanjšani pridejo lahko na eno stran GV. Štirikratne povečave ali pomanjšave so lahko še uspešne.

Za črno-belo fotografijo v reviji morate poslati črno-belo fotografijo, za barvno fotografijo v reviji pa rabimo kvalitetno barvno fotografijo, še boljše pa je barvni diapozitiv; najbolje 6×6 cm, lahko pa je tudi leica format. Dobro je, če je zaradi tiskarniške manipulacije v PVC ovitku. Ne uporabljajte slabih filmov, iz slabih diapozitivov ne more nastati dobra barvna slika.

Urednik da lahko grafikone, skice in druge risbe ponovno izdelati, če smatra, da so oblikovno neprimerne — na stroške pisca. (Po pravilniku GV.)

Rokopisov, skic in fotografij ter drugega gradiva piscem ne vračamo.

GV izide praviloma 17. v mesecu. Gradivo moramo tiskarni oddati vsakega 10. v mesecu (Vendar ne tisti mesec, ko številka izide, temveč mesec prej — torej 37 dni pred izidom.)

Vsako se lahko zanima, kdaj bo njegov prispevek izšel.

SESTAVLJANJE PODROBNEGA NAČRTA ZA GOJITEV, SEČNJO IN TRANSPORT PRI GOZDNEM GOSPODARSTVU POSTOJNA

1. Uvod

S prispevkom bi rad prikazal postopke, ki jih izvedemo za katerokoli delovišče, preden se v njem začne neposredna proizvodnja, to je sečnja, spravilo in odvoz. Razlike, ki med posameznimi TOZD gozdarstva nastopajo, so predvsem v načinu reševanja, ki ga dane okoliščine zahtevajo, medtem ko je pristop običajno enoten.

Sestava podrobnega načrta za gojitev, sečnjo in transport spada v ožji sklop priprave dela. Gre za načrt, ki obravnava isti objekt, v nadaljevanju pa bo nekoliko podrobneje obdelan načrt za sečnjo in transport (STN). Lahko rečem, da poteka pri našem načinu organiziranosti priprave dela izdelava obeh načrtov sočasno, ker posamezni fazi enega načrta sledi posamezna faza drugega.

V grobem delimo sestavo detajlnega gojitvenega načrta (DGN) in STN na tri dele: kabinetna priprava, terenska priprava in izpolnjevanje obrazcev za avtomatsko obdelavo podatkov (AOP) ter sestava tekstnega dela načrtov, ki poteka spet v pisarni (kabinetu).

2. Kabinetna priprava

Kabinetno pripravo pojmuje v širšem smislu kot vsako pripravo, ki se da predvideti v OZD ali TOZD gozdarstva. Sem spada npr. kadrovska priprava, ki je navadno že vnaprej pripravljena, delno tudi tehnična in tehnološka, usklajevalna itd. Izpolnitev omenjenih priprav je bistveni pogoj, da lahko na primernem strokovnem nivoju začnemo z ožjo kabinetno pripravo, kamor grobo rečeno, prištevamo izbiro oddelka oz. delovišča, ki bo šel v pripravo, samo pripravo kartnega materiala in na koncu določitev idejnega sistema vlak.

2.1. Izbira oddelka – delovišča

O izbiri oddelka, ki je predviden za sečnjo oziroma pripravo, se dogovarjamo in usklajujemo na treh ravneh:

na ravni revirnega vodstva, kar pride zlasti v poštev pri izkušenih revirnih gozdarjih. Revirni gozdar je nosilec in kasneje izvajalec DGN in STN;

na ravni TOZD gozdarstva kjer vodi diskusijo vodja sektorja za gojenje in urejanje gozdov;

na ravni gozdnega gospodarstva (delovne organizacije), kjer poteka razgovor z vodjem sektorja za gojenje gozdov; le-ta nastopa kot koordinator med tozdi, da se na območju vsega gozdnega gospodarstva sečnja enakomerno porazdeli in dobi zadostna količina lesa za posek. Pri tem je pomembno dvoje: struktura sortimentov in razpolaganje s tehničnimi sredstvi. Zato v tej razpravi sodelujejo tudi vodje sektorjev za pridobivanje lesa, ki skrbijo za ustrezno razporeditev mehanizacije. Seveda je idealno, če lahko vsako leto odkažemo in posekamo eno desetino etata, kar zagotavlja enakomerno angažiranje delavcev, tehničnih

sredstev ter ustajeno investicijsko in finančno politiko. Žal je treba od tega idealnega modeia v večini odstopati, še zlasti kadar nagajajo ujme in kalamitete.

Izbira oddelkov za pripravo se torej odvija na osnovi določenih kriterijev. Nekateri, najpogostejši med njimi so naslednji:

določila gozdnogospodarskega načrta enote z vsemi podatki ter evidenco sečenj v preteklem obdobju;

obhodnica ima le okvirni pomen. Krajša je v sestojih z močnim pomlajevanjem, daljša npr. v višinskih bukovih sestojih, kjer so vsi naravni procesi počasnejši. Krajša obhodnica je običajna tudi v mlajših razvojnih fazah sestoja, kjer je intenzivno naravno razslojevanje nujno usmerjati z redčenji;

fiziološko hiranje jelovih sestojev. To je eden izmed kriterijev, ki ima v zadnjem času vse večji vpliv na izbiro delovišča, ki bo šel v pripravo. DGN predvidevajo ohranitev vseh listavcev ne glede na kvaliteto;

nizka realizacija etatov s sočasno kombinacijo zimskih (v nižjih) in letnih delovišč (v višjih nadmorskih višinah), predvsem listavcev. Sam po sebi ta kriterij ne more opredeliti potrebe po sečnji. Izpolnjen mora biti vsaj še eden od ostalih pogojev, največkrat pomlajevanje;

pomlajevanje, ustreznost gostota mladja v zrelem sestoju je večkrat pomemben kriterij za izbiro oddelka.

2.2. Priprava kartnega gradiva

Na osnovi omenjenih kriterijev začnemo z realizacijo priprave, ki zajema približno desetino površine posamezne gozdnogospodarske enote — revirja. Površino obdelujemo praviloma po oddelkih, ki so le v posameznih primerih v enem kompleksu. Navadno gre za okvir dveh do treh delovišč, ki združujejo dva ali tri, redkeje več oddelkov, pač odvisno od njihove velikosti in od velikosti gospodarske enote.

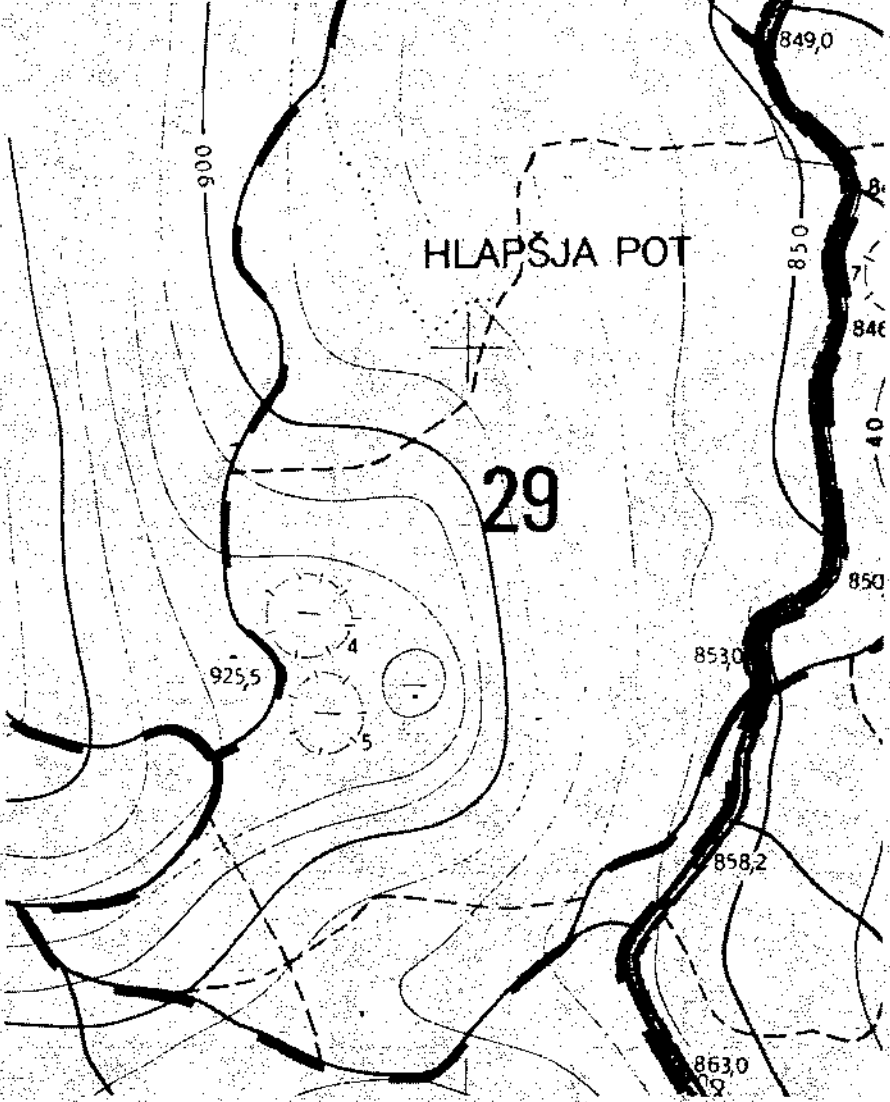
Pomembna osnova vseh vrst in ravni načrtovanja v gozdarstvu je dobra karta. Za STN in DGN izdelamo karto v merilu 1 : 2500, ki je za konkretno delovišče (odd. 29 GE Leskova dolina) prikazana kot priloga 1. Osnova za izdelavo takšnih kart je državna karta (ODK), ki jo s fotografskim postopkom povečamo na omenjeno merilo. Pri listih ODK smo za del površin izdelali gozdarsko karto v merilu 1 : 10.000, izdelujemo pa tudi karto v merilu 1 : 5000, ki naj bi vsebovala topografsko in gozdarsko vsebino, za zasebni sektor pa tudi katastrsko vsebino (Juvančič, 1).

Za oddelke oziroma delovišča, ki so predvidena za pripravo, izdelamo običajno šest kartnih kopij: delovna in izvirna karta za STN ter DGN, karta za vodenje izgradnje vlak (vrtanje, miniranje, odziv z buldožerjem) in rezervna karta.

2.3. Določitev idejnega sistema vlak

Vsi poprej naštetih postopki zadostujejo, da se prične priprava na terenu. Revirni gozdar in vodja sektorja za izkoriščanje gozdov najprej na karti določita grobi idejni sistem vlak, upošteva pri tem vse faktorje, ki se jih da razbrati iz karte ali pa so znana iz predhodnega poznavanja terena. Seveda je za tak postopek prvi pogoj solidna karta. S takim konceptom nato oba na terenu pregledata celotno delovišče, ugotovita način prilagoditve idejnega sistema sami konfiguraciji terena in se načeloma dogovorita o uporabi pravih sredstev.

Priloga 1
sv. 1:10000
1:10000
1:10000
1:10000

3. Terenska priprava

Ta priprava zajema — kronološko gledano — najprej izbiro načina spravila s trasiranjem vlak, izločanje sečnih transportnih enot, izdelava DGN (terenski in kabinetni del) in odkazilo. Takšno zaporedje ni slučaj, pač pa smiselno, kar je razvidno iz nadaljevanja.

3.1. Cilji priprave dela

Ustrezna priprava dela je prav gotovo osnova za racionalno proizvodnjo. Ker imamo opravka z gozdom, kjer vladajo izostreni biološki zakoni, morajo biti naši cilji jasno postavljeni in ukrepi skrbno pripravljene. Ne nazadnje pa je še vedno posebno pomemben ekonomski motiv, ki ga pri pripravi dela ob uporabi mehanizacije še zdaleč ni moč prezreti. Zato mora priprava dela najti način za uskladitev bioloških in ekonomskih motivov, in to s prijemi, ki jih predvidimo v DG in STN. Tak način omogoča ohranitev in krepitev mnogonamenske funkcije gozdov. In prav zato je izdelava obeh načrtov nujna.

3.2. Izbira načina spravila

Največ izkušenj imamo danes pri pripravi dela za spravilo, in sicer z adaptiranimi kmetijskimi in gozdarskimi vzgibnimi traktorji. Ostale tehnologije mehанизiranega spravila so pri nas omejene predvsem zaradi terenskih razmer, deloma pa tudi zaradi pomanjkanja tradicije (žični žerjavi). Seveda pa se v posameznem delovišču praviloma pojavljajo različni načini spravila, ki so navadno kategorizirani z naklonom in spravilno razdaljo.

Grobo rečeno, na krajših razdaljah (~ 600 m) in lažjih terenih (—30 % do +10 % — smer polne vožnje) uporabljamo pri spravilu lesa adaptirane kmetijske traktorje IMT-558 z vitli IGLAND-5000 KOMPAKT. Optimalna razdalja med vlakami za omenjene traktorje je 50—70 m, organizacijska oblika dela I+O. Krojenje: mnogokratniki v debeljaku, poldebelna oziroma debelna metoda v drogovnjaku oziroma letvenjaku.

Zunaj navedenega območja je področje dela gozdarskih vzgibnih traktorjev. Pri nas uporabljamo zaenkrat izključno TIMBERJACKE na naklonih od —50 % do +20 % (+25 %). Pri tem razponu so zlasti problematična območja minimalnih (+20 do +25 %) oziroma maksimalnih naklonov (—45 % do —50 %), ki so premagljiva le ob določenih pogojih: izrazito suha, zmrznjena ali delno kamenita vlaka. Razdalja med vlakami je maksimalno 70—80 m, na močno pomlajenih površinah tudi manj. Krojenje: običajno poldebelna metoda ali mnogokratniki. Organizacijska oblika dela I + I, oba v posadki sta strojnika.

V določenih pogojih vpliva na opredelitev spravila tudi debelina oziroma poprečna kubatura odkazanega drevja. Pri manjših »debelinah«, pa čeprav ob neugodnih terenskih razmerah, sistem vlak do ugodne mere prilagodimo tako, da lahko spravljamo z adaptiranim traktorjem. Pri ugodnejših terenskih razmerah in večjih debelinah pa se odločamo za spravilo z vzgibnim traktorjem. Del površin izven omenjenih območij še vedno pripravljamo za spravilo z vzgibnim traktorjem, z izgradnjo pobočnih vlak. Terenske razmere in razmeroma nizke jakosti sečenj so namreč uporabo žičnih žerjavov praktično izpodrinile. Sicer je »klasičnih« terenov za uporabo žičnih žerjavov v našem območju malo, vendar ima močan vpliv tudi pomanjkanje tradicije. To je eden od glavnih vzrokov omejene uporabe žičnih žerjavov.

Med posameznimi sečnimi in transportnimi enotami mehанизiranega spravila se pojavljajo izrazito strme ali močno skalnate manjše površine. To je danes

področje klasičnega spravila, bodisi ročnega ali spravila z vprego. Običajno so to nevitralni sestoji, kjer so zaradi njih varovalne vloge tudi jakosti sečenj nizke. Tako je to za težavnimi terenskimi razmerami drugi vzrok, zaradi katerih teh površin z vlakami za zdaj še ne obravnavamo. Te površine se izločajo kot posebne sečne in transportne enote. Spravilo v njih kombiniramo, če je razdalja do kamionske ceste večja. Zbiranje na vlako se opravlja z vprego, vlačenje po vlakih pa s traktorji. V sečnih in transportnih enotah blizu kamionske ceste pa izvršimo spravilo s konji, in sicer od panja do kamionske ceste.

Delež klasičnega spravila iz leta v leto naglo pada in ga bo potrebno ustrezno nadomestiti (vitli?).

S tem da celotno površino obdelamo z vlakami in hkrati upoštevamo razporeditev traktorjev, leto avtomatično razdelimo na čas spravila s traktorji in ostalo spravilo. Na ta način že imamo naravne razmejitve sečnih-transportnih enot. Nadaljnje razmejitve postavimo glede na gravitacijsko smer spravila, upoštevaje pri tem tudi kriterije, ki vplivajo na velikost omenjenih enot. Ta naj ne bi presegla enomesečni obseg dela delavca oziroma skupine. Tudi premajhne enote niso primerne, ker zahtevajo preveč organizacijskih »sitnosti« (pogosto premeščanje delavcev in strojev).

3.2.1. Trasiranje vlak

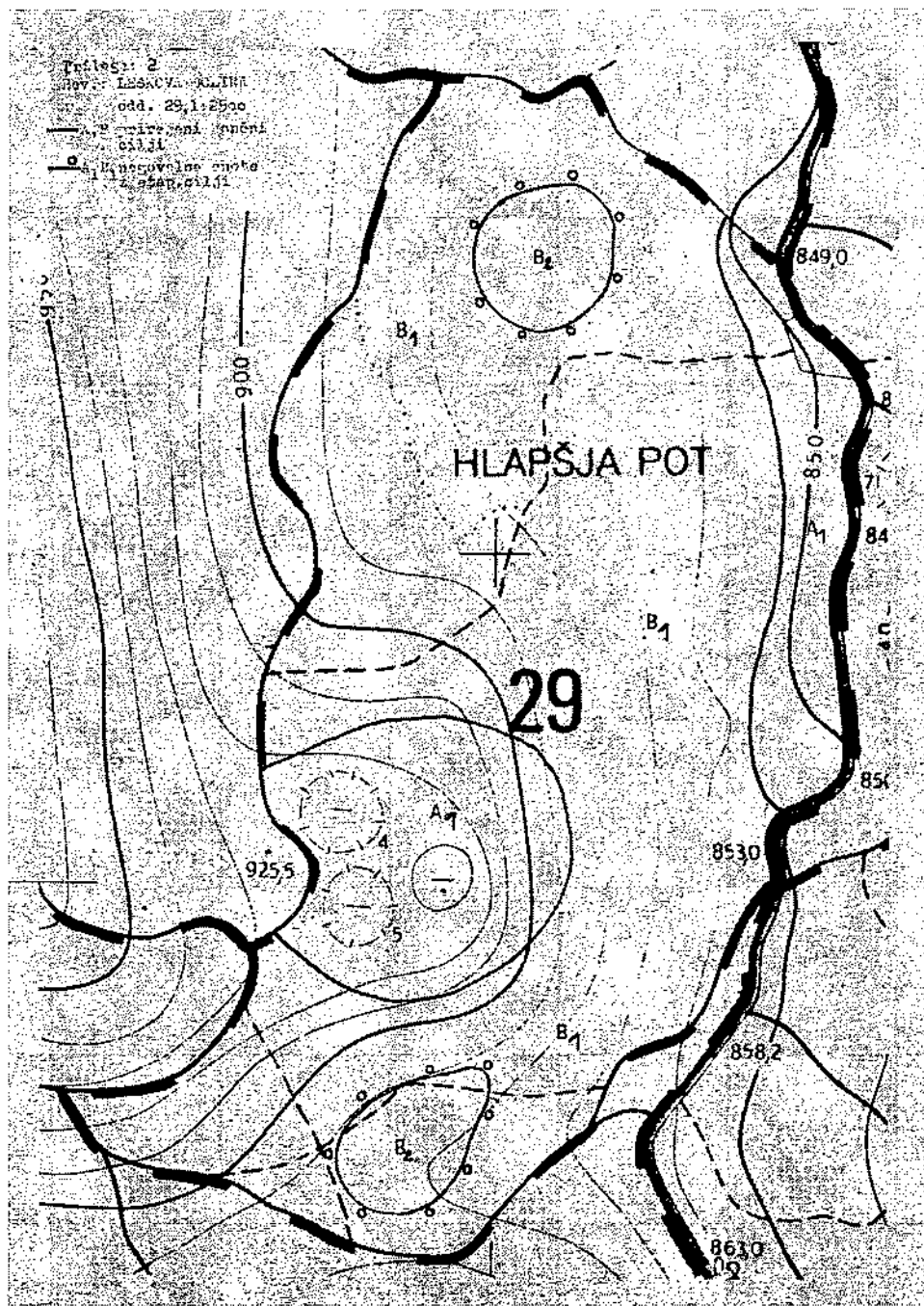
Površine, po katerih bo potekalo traktorsko spravilo, je potrebno obeležiti z ustreznimi mrežo poti, ki jih imenujemo traktorske vlake. Obeleževanje vrši ravniki gozdar z rdečimi trakovi PVC. Upošteva idejni sistem vlak in se z njim prilagaja terenskim razmeram. Iskati je torej šablonske rešitve v okviru možnosti, ker dosežemo z najkrajšo dolžino tudi minimalno razdaljo zbiranja in vlačjenja. Zato stare vlake upoštevamo le tam, kjer se vključujejo v sistem. Imeli naj bi tudi čim bolj ravne trase.

Gostota vlak na enoto površine se giblje v širokem okviru, odvisno od terenskih razmer, strmine, stanja sestojja, načina spravila itd. Tako gradimo pri nas največkrat 150—200 m¹/ha, največ 230 m¹/ha kar glede na realizacijo etatov v SLP pomeni 3—4 m¹/m². V zasebnem sektorju, kjer se še precej lesa spravi klasično, vršimo izgradnjo primarnega sistema vlak. Njegova gostota ne presega 100 m¹ vlak na 1 ha.

Tudi izgradnja vlak spada v pripravo dela, zato je naš cilj, da se v celoti opravi leto dni pred pričetkom neposredne proizvodnje. To nam v celoti še ne uspeva: ponekod poteka izgradnja vlak okoli 6 mesecev pred dinamiko neposredne proizvodnje (sečnja, spravilo, odvoz). To prednost smo dosegli z uvedbo mehanizirane izgradnje z buldožerjem in jo še naprej povečujemo.

Seveda je potrebno pred odzivom z buldožerjem izvršiti vrtanje z ročnimi vrtnimi stroji (PIONÄR) in nato minirati. Glede na potrebno število vrtin imamo normative za pripravo vlak pri strojni izdelavi, kjer ločimo štiri kategorije vlak in normative za ročno izdelavo vlak, pri katerih ločimo tri kategorije. Delež ročne izdelave je v močnem upadanju in jo uporabljamo le v določenih pogojih: na terenu, ki je nedostopen za buldožer. Z uvedbo mehanizirane izgradnje z buldožerjem, vlake ne moremo več ločiti na primarne in sekundarne glede na kvaliteto izgradnje. Kvaliteta izgradnje je namreč bolj ali manj enaka in jo narekuje tehnologija izgradnje — buldožer. Z njim je dana tudi že širina vlake glede na širino odrivne deske. Primarne in sekundarne vlake ločimo samo še po frekventnosti — številu voženj traktorja. Stroški za izgradnjo vlak so v stalnem

Prileg: 2
 Nov: LESACVA KLIM
 odd. 29, 1:2500
 ...
 ...
 ...

naraščanju. Edino upadanje smo ugotovili pri prehodu iz ročne na strojno izgradnjo, ki je šele po dveh letih dosegla višino ročne izgradnje. V letu 1979 je višina direktnih stroškov znašala 40 din/m³.

3.3. Sestava detajlnega gojitvenega načrta

Tak način in takšno zaporedje del omogočata v tej fazi že podrobno poznavanje terenskih in sestojnih razmer. Zato začnemo sedaj z izdelavo DGN, ki ga prikazuje priloga 2. Osnova za to sta fitocenološka karta in gozdnogospodarski načrt enote. Ti viri za konkretno delovišče in vodja sektorja za gojenje gozdov pomagajo revirnemu gozdarju pri opredelitvi ciljev in ustreznih ukrepov. Pri postavljanju ciljev je treba ločiti dve kategoriji: dolgoročne cilje, za katere je na nivoju gozdnega gospodarstva izdelan katalog, in kratkoročne oziroma etapne cilje. Dolgoročni cilji predvidevajo končno podobo sestoja, če gre za mlajši oziroma bodoči sestoj, če gre za sestoj v pomlajevanju. Etapni cilji predvidevajo podobo za krajše obdobje, največkrat za deset let in so sredstvo za doseg končnih ciljev.

Po izvršenem terenskem ogledu sestavi revirni gozdar DGN, izriše karto in vse skupaj da v pregled vodji sektorja za gojenje gozdov.

Na osnovi priprave terenskega dela STN in izdelave DGN se pristopi k odkazu po sečnih transportnih enotah, ki so osnova za nadaljnje izračunavanje, obračunavanje in vodenje proizvodnje.

K optimalnim rešitvam, posebno v spornih sečnih transportnih enotah prišpevata pri končnem pregledu, ki je običajen zlasti v težjih pogojih priprave, še oba vodja sektorja na nivoju gozdnega gospodarstva.

4. Izdelava STN

4.1. Izračun podatkov za STN in sestavo plana za AOP

Nadaljnji potek priprave dela pomeni zaključno fazo in v celoti poteka v pisarni. Lahko rečemo, da se v tej fazi dokončno obdelajo podatki, ki smo jih zbirali v terenskem delu priprave in kot taki služijo najprej kot osnova za planiranje in vodenje neposredne proizvodnje.

AOP se vrši po sečnih transportnih enotah z izpolnjevanjem obrazca za ODKAZILO IN NORMATIVE, ki ga posredujemo odseku za AOP. Prikazan je v prilogi 3. Po obdelavi dobimo:

TABELA 1: Pregled odkazila po debelinskih stopnjah glede na število drevja in količino brutto in netto kubikov sečno transportne enote. Te podatke rabimo z dodatnim beleženjem slučajnih pripadkov za evidenco sečenj in nadaljnjo AOP.

TABELA 2: Podatki o lesnih masah, ki zajemajo v posamezni enoti količine iglavcev in listavcev, količino hlodov, ostalega tehničnega lesa, intenziteto po enoti površine, poprečno drevo in poprečni komad. Ta tabela že vsebuje nekatere elemente letnega plana, kot npr. sortimentacijo, ki je hkrati tudi element evidence. Ostali elementi pa so spet osnova za nadaljnjo AOP.

TABELA 3: Pregled odkazanih lesnih mas je na ravni TOZD seštevek tabele 2.

TABELA 4: Te ne izpisujemo več. Vsebovala je informativne dneve za sečnjo.

TABELA 5: Za vsako sečno transportno enoto je prikazan količinski obseg dela: število dreves za sečnjo, kubični metri za spravilo in ton-kilometri za prevoze; časovni obseg dela: normativi, norme in dneve za sečnjo, spravilo in odvoz.

Priloga: 3

GG POSTDJNA
 TOZD: TOK _____
 GE _____
 DEL _____

ODKAZILO IN NORMATIVI

ODKAZILO

TOZD FOR										GE		DEL		ODD		OOS		DE		Površine				TS		IL	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
JELKA				SMREKA				BOR				OST. IGL.		BUKVA		JAV. BRST		HRAST		OST. LIST.							
29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56

Dec. št.	JELKA	SMREKA	BOR	OST. IGL.	BUKVA	JAV. BRST	HRAST	OST. LIST.
0121	16 18	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
0131	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
0141	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
0151	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
0161	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
0171	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
0181	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
0191	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1101	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1111	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1121	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1131	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1141	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1151	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1161	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1171	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1181	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39
1191	18 16	19 21	22 24	25 27	28 30	31 33	34 36	37 39

NORMATIVI

SEČNJA		Datum		Niz št.		Niz šif.		H.d. list		G r		Bon. list		Bon. list	
		14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
SPOŠNE POKATKI		N.d. list - Razdelje		N.d. list - Razdelje		N.d. list - Razdelje		N.d. list - Razdelje		N.d. list - Razdelje		N.d. list - Razdelje		N.d. list - Razdelje	
Fo. 506		K. v. l.		K. v. l.		R. 20		Bon. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list	
IMBERJACK		K. v. l.		K. v. l.		R. 25		Bon. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list	
KOTU-VLACINI		Kof. list		Kof. list		K. v. l.		K. v. l.		Bon. list		Bon. list		Bon. list	
KONJ-IZNOS		Kof. list		Kof. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list	
3 BV		R. 20		Bon. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list		Bon. list	
RODNO SPRANJE		Kof. list		Kof. list		Kof. list		Kof. list		Kof. list		Kof. list		Kof. list	
PREVOZI		Razd. list		Razd. list		Razd. list		Razd. list		Razd. list		Razd. list		Razd. list	
Datum		Sešt. št.		Kontrolir.											

14001 SVEČNIK
 14002 SVEČNIK
 14003 SVEČNIK
 14004 SVEČNIK
 14005 SVEČNIK
 14006 SVEČNIK
 14007 SVEČNIK
 14008 SVEČNIK
 14009 SVEČNIK
 14010 SVEČNIK
 14011 SVEČNIK
 14012 SVEČNIK
 14013 SVEČNIK
 14014 SVEČNIK
 14015 SVEČNIK
 14016 SVEČNIK
 14017 SVEČNIK
 14018 SVEČNIK
 14019 SVEČNIK
 14020 SVEČNIK
 14021 SVEČNIK
 14022 SVEČNIK
 14023 SVEČNIK
 14024 SVEČNIK
 14025 SVEČNIK
 14026 SVEČNIK
 14027 SVEČNIK
 14028 SVEČNIK
 14029 SVEČNIK
 14030 SVEČNIK
 14031 SVEČNIK
 14032 SVEČNIK
 14033 SVEČNIK
 14034 SVEČNIK
 14035 SVEČNIK
 14036 SVEČNIK
 14037 SVEČNIK
 14038 SVEČNIK
 14039 SVEČNIK
 14040 SVEČNIK
 14041 SVEČNIK
 14042 SVEČNIK
 14043 SVEČNIK
 14044 SVEČNIK
 14045 SVEČNIK
 14046 SVEČNIK
 14047 SVEČNIK
 14048 SVEČNIK
 14049 SVEČNIK
 14050 SVEČNIK
 14051 SVEČNIK
 14052 SVEČNIK
 14053 SVEČNIK
 14054 SVEČNIK
 14055 SVEČNIK
 14056 SVEČNIK
 14057 SVEČNIK
 14058 SVEČNIK
 14059 SVEČNIK
 14060 SVEČNIK
 14061 SVEČNIK
 14062 SVEČNIK
 14063 SVEČNIK
 14064 SVEČNIK
 14065 SVEČNIK
 14066 SVEČNIK
 14067 SVEČNIK
 14068 SVEČNIK
 14069 SVEČNIK
 14070 SVEČNIK
 14071 SVEČNIK
 14072 SVEČNIK
 14073 SVEČNIK
 14074 SVEČNIK
 14075 SVEČNIK
 14076 SVEČNIK
 14077 SVEČNIK
 14078 SVEČNIK
 14079 SVEČNIK
 14080 SVEČNIK
 14081 SVEČNIK
 14082 SVEČNIK
 14083 SVEČNIK
 14084 SVEČNIK
 14085 SVEČNIK
 14086 SVEČNIK
 14087 SVEČNIK
 14088 SVEČNIK
 14089 SVEČNIK
 14090 SVEČNIK
 14091 SVEČNIK
 14092 SVEČNIK
 14093 SVEČNIK
 14094 SVEČNIK
 14095 SVEČNIK
 14096 SVEČNIK
 14097 SVEČNIK
 14098 SVEČNIK
 14099 SVEČNIK
 14100 SVEČNIK

P O D A T A K I		O B L A S T I		K O L I C I N A		P R O S T R A N		M E R E		M A T E R I J A L		M A T E R I J A L		M A T E R I J A L		M A T E R I J A L		M A T E R I J A L		
BR.	OPIS	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR	PROSTOR
24 A	104	592	519	95	544	634	634	76	1.07	0.51										
	115	5	5	5	5	5	5	5	5	5										
	707	504	57	37	639	634	634	81	0.96	0.49										
	101	324	399	44	443	443	443	54	1.36	0.37										
	114	70	344	44	443	443	443	24	0.28	0.18										
	115	124	140	14	144	144	144	144	1.12	0.53										
	116	73	2	2	2	2	2	2	0.10	0.13										
	117	204	132	14	144	144	144	154	0.76	0.44										
	118	1064	1064	154	1221	1221	1221	70	1.17	0.33										
	119	262	7	7	7	7	7	4	0.24	0.23										
	120	1308	1075	153	1228	1228	1228	74	0.98	0.50										
	121	320	339	37	376	376	376	53	1.16	0.51										
	122	182	3	3	3	3	3	3	0.27	0.23										
	123	412	342	37	376	376	376	56	0.97	0.48										
	124	36	36	6	32	32	32	42	1.17	0.51										
	125	24	49	6	42	42	42	5	0.19	0.16										
	126	64	49	6	42	42	42	49	0.73	0.41										
	127	304	375	93	344	344	344	418	1.16	0.51										
	128	110	3	3	3	3	3	42	0.25	0.22										
	129	54	174	43	431	431	431	85	0.94	0.47										
	130	1486	1444	196	1639	1639	1639	64	1.17	0.53										
	131	374	16	16	132	132	132	4	0.23	0.23										
	132	174	1453	196	1649	1649	1649	68	0.97	0.49										
	133	1408	1444	196	1639	1639	1639	64	1.17	0.53										
	134	374	16	16	132	132	132	4	0.23	0.23										
	135	174	1453	196	1649	1649	1649	68	0.97	0.49										

Ta tabela vsebuje torej elemente letnega plana (količinska proizvodnja), poleg tega pa podatke za izračun potrebnega števila delavcev, število in vrsto delovnih sredstev. Rabi tudi kot osnova za operativno planiranje, izdajanje delovnih nalogov ter kontrolo in obračunavanje izvršenega dela.

Vse podatke v okviru sečne transportne enote se nato po vseh kazalcih združujejo na ravni odseka, oddelka (delovišča), TOZD in končno DO GG Postojna.

Bistven element terenske priprave dela je še označevanje smeri podiranja drevja. Ugotovili smo, da je to označevanje najbolj smiselno in učinkovito, če se opravi dan ali dva pred dinamiko sečne posamezne skupine. V tem primeru so določene ugodne smeri podiranja že proste, drevje je že posekano. Ob sočasnem usmerjanju celotne enote, ko drevje še stoji, je ocena ugodnih smeri težja in usmerjeno podiranje ne doseže vedno zelenega namena. Usmerjanje v tej fazi je lažje tudi zaradi že zgrajenih vlak, ki poleg trakov za obeleževanje nudijo potrebno orientacijo pri pravilnem usmerjanju.

Dejansko je pravilno usmerjanje drevja pri podiranju delo sekača. Danes ga pri nas opravlja tehnični kader, zato da bi bilo nepravilno podrtega drevja čim manj. Vedno pa tako ne bo mogoče.

4.2. Sestava tekstnega dela STN

K tekstnemu delu STN sodijo poleg karte STN, ki jo prikazuje priloga 4, tudi rezultati AOP. Ti so bistveni in osnovni del tekstnega dela STN, saj opredeljujejo količino in vrsto dela, delovna sredstva, delovno silo in učinke. Zato je poleg delovišča v širšem smislu potrebno opredeliti še sredstva za izdelavo vlak in potrebno število delavcev ter način izgradnje. Končno je treba točno opredeliti še vodenje in kontrolo ter uporabo vseh predpisanih zaščitnih sredstev.

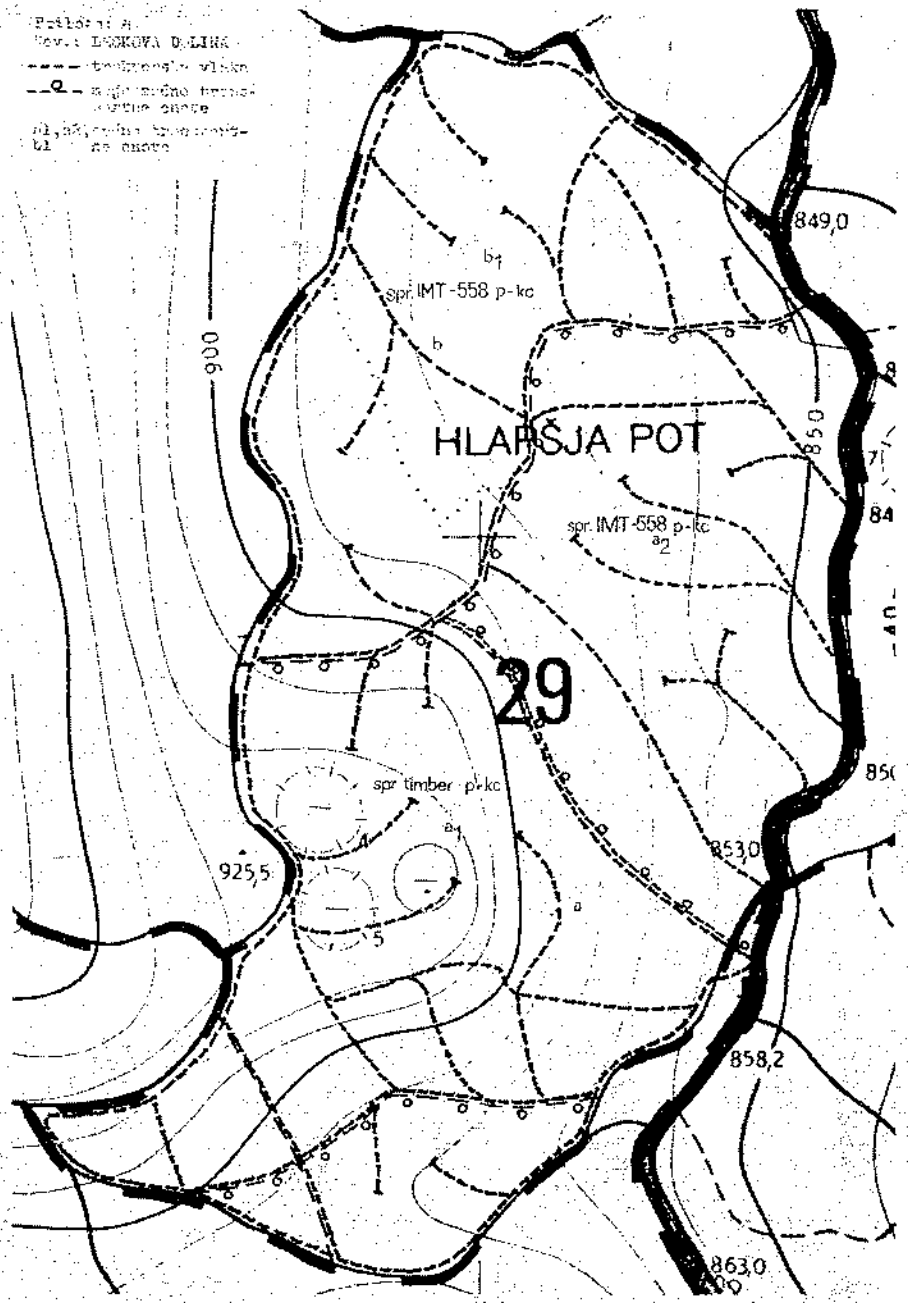
Element priprave dela, ki bi moral biti tudi sestavni del STN, je optimiziranje delovnih procesov. Danes se namreč za eno ali drugo pravilno sredstvo odločamo v glavnem na osnovi pravilne razdalje, naklona vlake in razpoložljivih kapacitet pravilnih sredstev. Taka izbira seveda nima vedno za posledico najboljšega pravilnega sredstva. Zato bi z optimizacijo delovnih procesov pridobivanja lesa, za katero je program že izdelan (MIKULIČ, 5), imamo pa tudi za to vse potrebne podatke, lahko ustvarili znatne prihranke. To je torej nadaljnja orientacija za dograjevanje in izboljšanje priprave dela in STN.

5. Zaključek

Rezultati priprave dela vodijo k racionalnemu delu in so pomemben informativni vir za lažje odločanje pri vodenju in spremljanju proizvodnje. So tudi osnova, hkrati z ostalimi podatki, za dokaj zanesljivo operativno planiranje, s katerim za posamezno delovišče točno določimo čas proizvodnje in racionalno število delavcev in strojev. Pomanjkljivost, ki je ugotovljena, je predvsem v izbiri pravilnih sredstev. Odpravili naj bi jo z uvedbo optimiziranja delovnih procesov.

Rezultate priprave dela je potrebno spremljati med samim potekom proizvodnje in po njenem koncu. Ugotavljati je treba povratne vplive priprave dela, vodenja in kontrole z analitično obdelavo. Ugotovljene napake moramo pri nadaljnjem delu upoštevati. Končno nam tak način omogoča tudi stalno spremljanje pravilnosti naših normativov.

Priloga A
 Rev. I: LOKOVA DOLINA
 - - - - - tehnološki vlak
 - - - - - najmanje tehnološki vlak
 - - - - - najmanje tehnološki vlak

Opisan način priprave dela uporabljamo pri GG Postojna. Iskati moramo nadaljnje dopolnitve priprave dela, v prvi fazi z optimizacijo delovnih procesov pri pridobivanju lesa.

Franci Furlan, dipl. inž. goz.

Literatura

Juvančič, M.: Prikaz razvoja gozdnogospodarskih kart na primeru postojnskega gozdnogospodarskega območja; Gozdarski vestnik 10/1979.

Krivec, A.: Priprava dela in nova tehnologija gozdne proizvodnje; Gozdarski vestnik 1/1971.

Krivec, A.: Načrtovanje sečnje in transporta lesa; Gozdarski vestnik 1973.

Krivec, A.: Organizacija dela v gozdni proizvodnji; skripta in zapiski predavanj 1971/72.

Mikulič, V.: Načrtovanje gozdne proizvodnje s pomočjo računalnika; Ljubljana 1975.

Rebula, E.: Osnove prognoziranja, planiranja in optimiziranja opravil pridobivanja gozdnih sortimentov, koncept-čistopis.

ŠE ENKRAT – POSKUŠAJMO SI ZAPOMNITI

Gozdar Pepe je z zavistjo spraševal gozdarja Jožeta: »Kje si dobil takšno imenitno uro brez pokazateljev. Številke se kar same vrtijo!«

Anekdotico smo si izmislili, da bi vas še enkrat opozorili na nemogočo besedo, ki je ta čas strašansko modna – pokazatelj.

Kljub opozorilu, da je slovniško in tudi za uho nesprejemljivo (GV 1979 št. 9), mnogi še vedno vztrajno opletajo s to »butiq« tvorbo.

Beseda pokazatelj nosi v SP 1962 oznako (o), kar pomeni, da beseda ni dovoljena!

Ali ni lepše, če rečemo namesto:

bilančni pokazatelji – bilančni kazalci in
srednjeročni planski pokazatelji – srednjeročni planski kazalci itd.

In še:

Saj vendar ne rečemo: Ura ima dva pokazatelja in ura pokazuje dvanajst ali plan pokazuje . . . itd.

Gre torej za nedovršni glagolski koren pri glagolu kazati in njegovi samostalniški izpeljanki kazalec-ci. Kazalci torej stalno nekaj kažejo.

Hkrati pa je bilanca pokazala (dovršno, enkratno dejanje), da je uspeh gospodarjenja slab.

KAKO GOSPODARIJO Z ZASEBNIMI GOZDOVI NA NORVEŠKEM

1. Uvod

Na pobudo gozdnogospodarskih organizacij je Splošno združenje gozdarstva poleti 1979 organiziralo strokovno ekskurzijo na Norveško. Po predlogu izvršilnega odbora Združenja, naj bi se ekskurzije udeležili vodje računovodstev, vodje finančnih služb, vodje splošnih služb in vodje komercialnih služb. Ekskurzije so se udeležili predstavniki vseh gozdnih gospodarstev in drugih članov Splošnega združenja gozdarstva Slovenije, z izjemo Gozdnega gospodarstva Kranj in Gozdnega gospodarstva Brežice. Druščina na ekskurziji je bila zelo pestra, saj so bili udeleženci po svoji osnovni izobrazbi pravniki, ekonomisti, ekonomski tehniki in gozdarski inženirji; po nalogah, ki jih opravljajo v organizaciji združenega dela pa vodje splošnih služb, vodje planskih služb, vodje financ, vodje računovodskih služb, vodje komercialnih služb in finančni knjigovodje. Strukturo udeležencev navajamo zaradi tega, ker pri analiziranju posameznih problemov in zanimanju zanje nisi imel občutka, da so udeleženci tako različnih profilov. Vsi so namreč z zanimanjem spremljali vsa izvajanja naših gostiteljev, pa naj je bila problematika gozdarska ali finančno-računovodska.

Program ekskurzije je bil pripravljen tako, da so udeleženci lahko razširili svoje znanje na področju poznavanja gozdarstva, kulturnih znamenitosti ter poslovne organiziranosti norveškega gozdarstva.

Čeprav so na marsikoga naravne lepote Norveške (naj jih naštejemo samo nekaj: snežna planota Telemarka, najdaljši fjord Norveške Sonjeford po katerem smo se peljali z ladjo, flamdajska dolina, kjer smo se peljali z gorsko železnico od Flama do Myrdala in prevozili na dolžini 20 km 20 predorov, da o čudovitih slapovih in drugih lepotah ne govorimo) in kulturne znamenitosti posameznih mest (Bruggens Museum v Bergenu, tržnica in stari del Bergena s Hanseatskim muzejem, stara vikinška ladja v Oslu, Kontiki muzej v Oslu, polarna ladja Fram, stalna razstava Gustava Vigelanda v mestnem parku v Oslu itd.) napravile nepozaben vtis, bomo v sestavku posvetili pozornost tistim spoznanjem na ekskurziji, ki so razširila gozdarsko znanje.

Sem sodi:

— Razgovor s predstavnikom združenja privatnih gozdnih posestnikov Norveške,

— obisk na veliki žagi v mestu Väller last delniške družbe Norske Skog-industrier A/S,

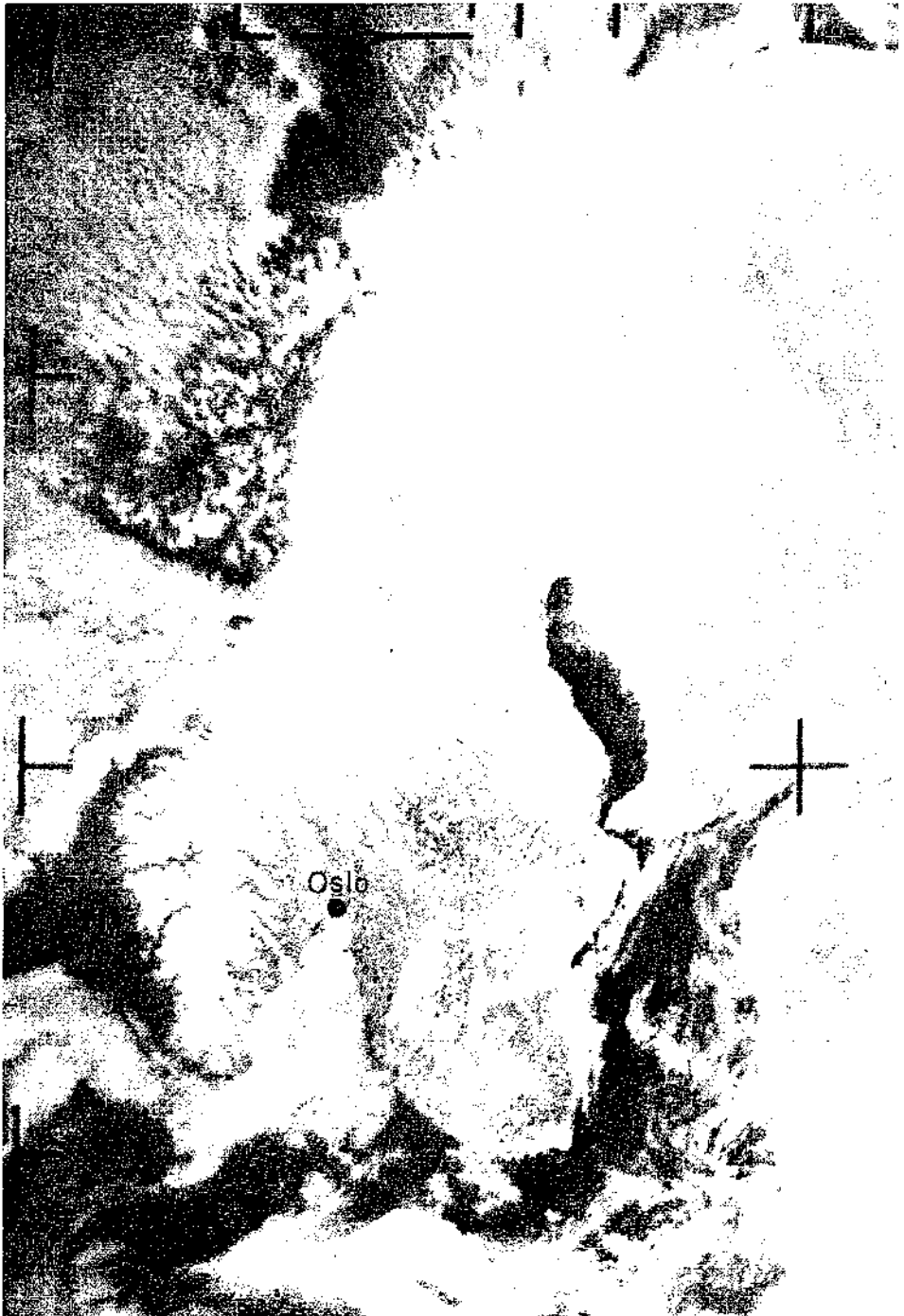
— ogled poseka in spravila lesa z Igland vitli,

— ogled dela traktorjev in organizacije dela v posebno težkih pogojih na posestvu SILVIMONTANA v Kviteseidu.

Vsi obiski in razgovori so bili izredno zanimivi.

Na žagi smo denimo spoznali, kakšna je organizacija dela in kakšna je povezanost gozdnih posestnikov z lesno industrijo. Na eni strani je povezanost posledica dejstva, da so gozdni posestniki tudi delničarji, na drugi strani pa tega, da so delavci v lesnih tovarnah istočasno tudi delavci na svojih poljih. Takrat, ko je sezona v kmetijstvu, dela tovarna z zmanjšano kapaciteto, kadar dela na polju ni, pa s povečano kapaciteto. Takrat, ko smo bili na žagi mi, je delala z zmanjšano kapaciteto in na žagi skoraj ni bilo videti delavcev.

Na posestvu SILVIMONTANA v Kviteseidu smo videli organizacijo dela ter posek in spravilo lesa v posebno težkih pogojih. Na površini 638 ha gozdov

Iz satelitskega posnetka vidimo kako majhen delež Norveške je rodoviten. Gozdarstvo je manj pomembna gospodarska dejavnost.

preizkušajo novosti, ki jih predlagajo teoretiki za različne proizvodne pogoje predno jih priporočajo v praksi. Večina udeležencev je bila presenečena nad organizacijo dela pri pridobivanju gozdnih lesnih sortimentov, saj delo ni strogo razdeljeno, ampak ga opravljajo skupaj vsi delavci, tako kot je trenutno najbolj racionalno. Čeprav bi bilo zanimivo podrobno opisati vse, kar smo videli in slišali pri posameznih demonstracijah in razgovorih, pa ocenjujemo, da bi bilo takšno poročilo preobširno. Za marsikoga pa ne bo odveč, če bo zvedel kaj več o gospodarjenju z gozdovi v zasebni lasti na Norveškem. Zato bomo pretežni del poročila posvetili prav razgovoru s predstavnikom združenja norveških gozdnih posestnikov in posredovanju višov, ki smo jih dobili ob tem razgovoru.

Upam, da udeleženci ekskurzije ne bodo zamerili, ko dajemo temu razgovoru prednost. Nekdo je namreč že pripomnil, č'a ne moremo iz kože; še na Norveškem začenjamo delovni dan s sestankom. Toda ta sestanek je bil zanimiv. Poglejmo!

2. Nekaj podatkov o Norveški

Norveška je tipična gorata dežela. Njena poprečna nadmorska višina je 550 m, kar je 200 metrov več kot je poprečje Evrope. 70 % površine leži nad gozdno mejo. Samo 3 % celotne površine uporablja kmetijstvo in samo 23 % je pogozdene. Norveška je najsevernejša dežela Evrope in 25 % njene površine leži nad polarnim krogom.

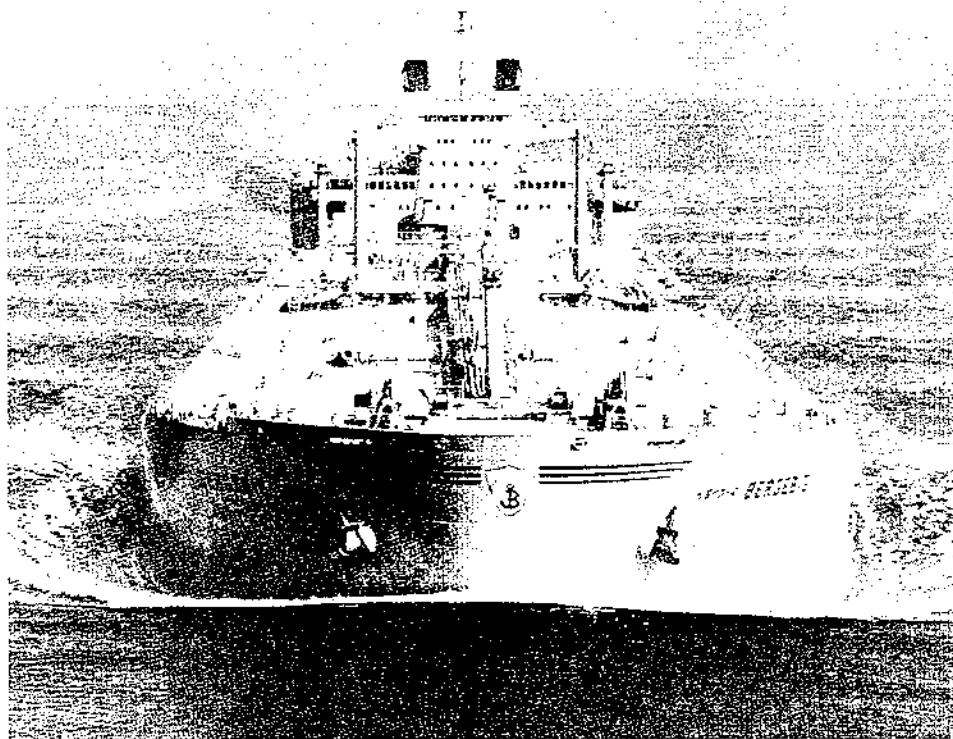
Ima okrog 324.000 km² površine in okrog 4 milijone prebivalcev. V gozdarstvu Norveške je 18.000 zaposlenih, v lesni industriji pa 35.000. Gozdarstvo in lesna predelava ustvarita približno 8 % nacionalnega bruto dohodka.

Večina norveških gozdov je v privatni lasti. Struktura lastništva gozdov je naslednja: 73 % je zasebne lastnine, lastniki so v glavnem kmetje, 18 % je državne in splošne družbene lastnine, 9 % gozdov pa imajo delniške in druge družbe.

Kombinacija poljedelstva in gozdarstva je prevladujoča oblika gospodarjenja, saj kar na 60 % gozdnih površin gospodarijo v kombinaciji s kmetijstvom. Takšen način gospodarjenja kmetov lastnikov gozdov je zelo pomemben za zaposlovanje in naseljevanje, saj je dohodek iz kmetijstva in gozdarstva v mnogih predelih Norveške edini vir družinskega proračuna. V poprečju pridobiva gozdni posestnik 30 % svojega dohodka iz gozdarstva in 70 % iz kmetijstva. Kombinacija gozdarstva s kmetijstvom pogojuje tudi čas proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov. Večji del poseka in spravila lesa opravijo kmetje pozimi, saj je poleg ugodnega transporta (zmrznjen sneg in zemlja) takšen delovni ritem ugoden tudi za poljedelstvo. Različen čas dela na polju in v gozdu omogoča tudi rabo iste opreme za delo v kmetijstvu in gozdarstvu, kar velja zlasti za uporabo traktorja. Na ta način lastniki gozdov ekonomičneje izrabijo razpoložljivo opremo. Verjetno je dopolnjevanje ene dejavnosti z drugo tudi vzrok, da se je na Norveškem zelo razvila proizvodnja posebne in dodatne gozdarske opreme za poljedeljske traktorje.

3. Organizacija gozdnih posestnikov na Norveškem

Prvo organizirano delovanje norveških gozdnih posestnikov se je začelo ob prelomu tega stoletja, ko so bila ustanovljena lokalna združenja gozdnih posestnikov.

Pomorski transport je norveška gospodarska specialnost.

Prva norveška zveza gozdnih posestnikov (Norges Skogeierforbund) pa je bila osnovana leta 1913. Oblikovanje te zveze so narekemale gospodarske razmere pri proizvodnji in prodaji lesa in lesnih izdelkov.

V razmerah, ko so bile tovarne za predelavo lesa maloštevilne in ko so bile transportne razdalje dolge, komunikacije pa težke, majhni gozdni posestniki niso mogli imeti pregleda na trgu in so bili pri oblikovanju in kontroli cen nemočni. Zato so konjunktura nihanja velikokrat postavljala kmete lastnike gozda v neželjeno ekonomsko odvisnost od lesnih trgovcev. V prvih letih po ustanovitvi združenja posestnikov je bilo sodelovanje gozdnih posestnikov omejeno na lokalno raven. Predsedstvo lokalne zveze se je pogajalo s kupci o prodaji lesa. Ker je bilo lokalnih zvez več in so med seboj konkurirale s cenejšo prodajo, je bil uspeh začetnega sodelovanja slab.

Po vrsti let močne depresije pa je medsebojno povezovanje kmetov lastnikov gozdov v letu 1929 dobilo trdnejše oblike. Funkcija prodaje je tedaj prešla od lokalnih združenj na okrožna združenja, ki so bila verjetno zaradi transporta, oblikovana po porečjih rek. To je bil pomemben mejnik v povezovanju gozdnih posestnikov, saj so združenja še danes tako po geografski kot organizacijski obliki ter po delovanju enaka kot so bila v letu 1929 le, da se je število članov pošesterilo. Organizacija gozdnih lastnikov združuje danes 54.200 članov — gozdnih posestnikov. Skoraj ni večjega kmeta na Norveški, ki ne bi bil član združenja, članstvo pa je prostovoljno. Cilj organizacije je zagotoviti svojim članom najvišje možne cene in najboljše dobavne pogoje. Danes je na Norveškem

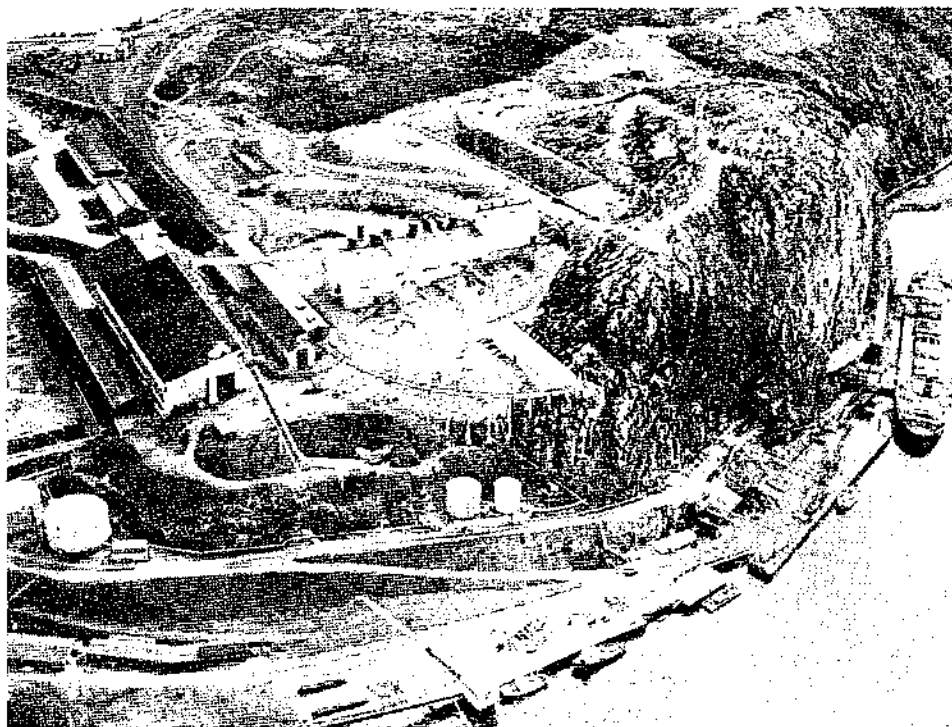
480 lokalnih združenj, ki so povezana v 20 okrožnih združenj, ki jih povezuje norveška zveza gozdnih posestnikov.

Člani razpolagajo s 3,7 milijona ha gospodarskih gozdov in so imeli v letu 1977 4,9 milijona m³ blagovne proizvodnje v vrednosti 877 milijonov kron.

Glavne naloge organizacije gozdnih posestnikov so: prodaja lesa in pogajanje o cenah franko kamionska cesta, strokovno svetovanje, pomoč pri gospodarjenju z gozdovi, ustanavljanje firm za predelavo lesa in sodelovanje pri reševanju sistemskih vprašanj.

Naloge v zvezi s prodajo lesa in dogovarjanja o cenah opravlja norveška zveza gozdnih posestnikov, medtem ko so za dogovarjanje o dobavnih pogojih, o plačilu avansov in o plačilnih pogojih odgovorna lokalna združenja.

Vsako leto enkrat se predstavniki združenja gozdnih posestnikov dogovarjajo z ustreznim združenjem lesnih predelovalcev o vseh pogodbenih prvinah. Zato je nujno, da vsak včlanjeni posestnik sporoči zvezi količino lesa za prodajo, tako da združenje pred sklepanjem pogodbe ve s kolikšnimi količinami razpolaga. Letno odda lastnik gozdov poprečno 80 m³ lesa. Zbiranje manjših količin lesa od posameznih kmetov in skupna ponudba večjih količin lesni industriji je pomembno za lastnike gozdov in za kupce. Zato financirajo organizacijo kmetov tako kupci kot prodajalci. Kupci, to je lesni trgovci, plačajo združenju gozdnih posestnikov 3 odstotno, kmetje pa 2—3 odstotno provizijo od prodajne vrednosti lesa. Odstotek določa poseben organ združenja, ki ga izvolijo člani združenja.

Prostora za industrijsko urbanizacijo je zelo malo in še ta je skrajno neugoden (zahodna obala).

Gozdna meja je nizko. Biološko aktivni naravni prostor je močno obremenjen.

Pri prodaji lesa nosi celotni riziko organizacija gozdnih posestnikov. V primeru namreč, da kupec ne more plačati prevzetega lesa, izgube na dohodku ne trpi gozdni posestnik, obveznost mu poravna združenje gozdnih posestnikov. Nasploh združenje gozdnih posestnikov po finančni plati izredno skrbi za svoje člane, saj jim poleg garancij plačila, zagotavlja tudi ustrezno kreditiranje za gospodarjenje z gozdovi.

Organizacije gozdnih posestnikov opravljajo za svoje člane tudi pomembno strokovno delo. To obsega poleg svetovanja in informiranja o cenah lesa, o dobavnih pogojih, tudi svetovanje pri gospodarjenju z gozdovi. Sem sodi: svetovanje pri uporabi gozdno-usmerjevalnih načrtov, vzgajanju novih kultur, izgradnji gozdnih cest in izbiri tehnične opreme. Organizirano je v oblikah, kot so posebni seminarji, študijski dnevi, gozdarski dnevi itd. V letu 1977 se je na ta način izobraževalo kakih 16.900 gozdnih posestnikov.

Pri večini združenj gozdnih posestnikov so oblikovani tudi posebni gozdarski oddelki. Poleg svetovalnega dela, nudijo tudi storitve posameznim kmetom na področju urejanja gozdov, gozdnogospodarskega načrtovanja, gojenja gozdov, poseka, spravila, prevoza lesa itd. Danes gozdarski oddelki organizirajo ali sami opravijo 25% gozdne proizvodnje, medtem ko so pred 15 leti na ta način obvladovali le 5% celotne količine. V gozdarskih oddelkih je zaposlenih 262 oseb z gozdarsko izobrazbo, od tega 20 z visoko.

S kapitalom, ki ga imajo organizacije gozdnih lastnikov, kupujejo tudi moderno opremo, ki jo potem uporabljajo združeni kmetje.

Prednosti tovrstnega sodelovanja so dvojne:

1. Kmetom ni treba kupovati opreme, če imajo premalo lesa za polno zaposlitev strojev.

2. Organizacije gozdnih posestnikov imajo samo naj sodobnejšo opremo, kar omogoča kmetom tudi po tej plati cenejšo proizvodnjo.

Posebno pozornost posveča organizacija gozdnih posestnikov delu v združenjih, da bi delo potekalo po enakih načelih. Zato je med glavnimi nalogami norveške zveze gozdnih posestnikov prav koordiniranje dela in pomoč gozdarskim oddelkom pri reševanju splošne problematike. Pomembno vlogo pa ima zveza tudi na področju razvojnega dela, saj ga mora koordinirati in z izsledki znanosti seznanjati vse organizacije gozdnih posestnikov.

Organizacije gozdnih posestnikov pomembno vplivajo tudi na izgradnjo lesne industrije. V povojnih letih prodaja lesa za gozdne posestnike kljub ugodni mednarodni konjunkturi ni bila ugodna. Lesno-predelovalna industrija ni mogla prevzetega lesa kmetom plačati po cenah, ki so vladale na svetovnem trgu. Posledica tega je bila izgradnja lesne industrije v režiji organizacije gozdnih posestnikov. Izgradnjo tovarn je zveza začela z namenom, da ustvari boljše pogoje za višje cene lesa in boljše prodajne pogoje za kmete. Ker lahko višje cene dosegajo samo pri ekonomični proizvodnji, vsako investicijo ocenijo s kazalci rentabilnosti. Zato posebno pozorno izbirajo lokacije, velikosti objekta, vrste proizvodov, surovinsko osnovo ter finančne in pravne rešitve. Cilj ni vedno največji možni dobiček tovarne, ampak dolgoročna proizvodna stalnost, ki je za gozdne posestnike najpomembnejša.

Prevladujoča pravna oblika je delniška družba, v kateri si organizacije gozdnih posestnikov z nakupom večine delnic, zagotovijo tudi vodenje podjetja. Močna kapitalna udeležba lastnikov gozdov v lesni industriji izhaja na eni strani iz potrebe po zagotovitvi surovin lesnoindustrijski tovarni, na drugi pa iz težnje po najvišjih možnih cenah lesa za kmete gozdne posestnike. Kapital organizacije gozdnih posestnikov se oblikuje iz prispevkov od prodaje lesa in kreditov.

Največji lesnoindustrijski koncern v organizaciji gozdnih posestnikov je Norske Skogindustrier AS, ki je tudi največja lesno predelovalna industrija na Norveškem. V letu 1978 je imela ta družba 2546 zaposlenih, njena proizvodnja pa je bila 250.000 ton papirja, 150.000 ton vezanih plošč in 310.000 m³ žaganega lesa. Enako pomembno vlogo kot na gospodarskem področju pa ima organizacija gozdnih posestnikov tudi pri reševanju sistemskih vprašanj pri gospodarjenju z gozdovi. Čeprav se je z reševanjem sistemskih vprašanj v pretežni meri ukvarjala organizacija na ravni države, se v zadnjem času zaradi nalog, ki si jih je Norveška postavila na področju gospodarjenja z gozdovi, ukvarjajo s to problematiko tudi lokalne organizacije. S stalnimi stiki s političnimi oblastmi, želi organizacija gozdnih posestnikov, kljub nekaterim omejitvam, ki jih postavljajo tudi na Norveškem pri gospodarjenju z gozdovi, zavarovati ekonomski interes lastnikov gozdov. Organizacije gozdnih posestnikov sodelujejo zlasti pri:

- opredeljevanju načel in pravil za obdavčenje dohodka iz gozda,
- določanju gozdarske politike (npr. opredeljevanju državnih ciljev, subvencije, davek na gozdove, zakonske mere itd.) in
- raziskovalnih nalogah, svetovanju itd.

Pri zavarovanju splošnega pomena, ki ga ima gozd, tudi na Norveškem sodeluje država. Zavedajo se, da je gozd kot vir surovin nekaj posebnega, ki se lahko za razliko od nafte in rud ob pametni negi obnavlja. Zato mora vsak kmet skrbeti za nego gozdov in v ta namen od vrednosti posekanega lesa položiti na poseben račun določen znesek. Ta denar je za posestnika mrtev toliko časa, dokler del za katere je namenjen, ne opravi. Poleg kmeta sodeluje pri financiranju dofočenih biofoških del v gozdu ter pri gradnji cest in vlak tudi država.

Na kratko smo poskušali opisati, kaj smo videli in zvedeli na obisku pri Norvežanih. Upam, da smo to napravili tako, da bodo bralci poročilo lahko ocenili kot strokovno. Da je ekskurzija uspela po strokovni, turistični in drugi plati je menila tudi večina udeležencev. Nekateri so celo ocenjevali, da je bila za negozdarje ekskurzija strokovno prezahtevna.

Izkušnje Norvežanov pri organizaciji kmetov lastnikov gozdov, kakor tudi pri gospodarjenju z zasebnimi gozdovi so za nas vsekakor zanimive. Zlasti dragocene so v sedanjem trenutku, ko poskušamo tudi pri nas zasebno gozdno posest organizirati tako, da bi zmogla tiste učinke, ki so načrtovani glede na naravne razmere.

Pri takšnih ekskurzijah ne gre le za faktovizuelno širjenje znanja, temveč za možnost tvorne aplikacije tujih izkušenj v domače razmere.

Mag. Slavka Kavčič

UVAJANJE MOBILNIH VEČBOBENSKIH VITLOV (VBV) ZA SPRAVILO LESA NA GG SLOVENJ GRADEC

Les predstavlja v transportu zahtevno tehnološko nalogo z več vidikov. Med najvažnejše štejemo volumen in težo lesa, veliko oddaljenost in nedostopnost terena, izrazit vpliv vremena, pa še splet drugih okoliščin. Pri takih pogojih zahteva način transporta lesa posebno dobro poznavanje celega niza vplivov, ki narekujejo pravi izbor tehnike, s katero delamo v gozdu.

Gozdar, ki pozna gozd in terenske razmere, lahko izbere primerno tehnologijo in na podlagi le-te tudi pravilno tehniko. Terenske razmere so odraz reliefnih značilnosti in vpliva vremenskih činiteljev. Zelo pomembno je, ali je ob strmem terenu v določeni fazi dela pri oblikovanju gozdno lesnih sortimentov teren suh, leden, blaten, kotanjast, skalnat, s protivzponi itd.

S to kratko obrazložitvijo smo hoteli poudariti, kako pomembno je, da je tehnologija pridobivanja gozdnih sortimentov pod kontrolo strokovnjaka, ki teren dobro pozna in tako izbere, na podlagi široko informacijske dispozicije (kar je prvenstvena naloga strokovnih služb delovne organizacije), pravilno tehniko. Le-ta zagotavlja visoko produktivnost in zagotovi tudi primerno ekonomičnost. Sama produktivnost še ne zagotavlja ekonomičnosti, zato je pri vsaki odločitvi tako zelo nujna pravilna presoja in izračun, ki nam zagotavlja ekonomično delovanje stroja. Takšen izračun pa mora sloneti na strokovnih determinantah, čeprav je v načinu kalkulacij, predvsem v predhodnih, tudi veliko ocene. Toda ta mora biti še kako strokovno pretehtana. Proizvodno-tehnične kalkulacije so gospodarsko poprečne, in kar je najbolj pomembno, so izračunane na celotno življenjsko dobo stroja.

Na našem gozdnogospodarskem območju moramo ugotoviti, da nismo vedno zasledovali takega poteka pri načrtovanju proizvodnje, zato smo danes v stanju, ko imamo mehanizacijo za transport lesa (adaptirane kmetijske traktorje in dvoosne kamione z enoosno prikolico), ki transportirajo les v okviru svojih zmoglosti, čeprav imamo izredno pestre terene, saj gospodarimo v alpskem področju. Zaradi tega so nam izpadli gozdarski stroji, mobilni večbobenski vitli in vsa druga specializirana gozdarska mehanizacija, ter težke gozdarske kamionske kompozicije za uporabo na daljših razdaljah.

Na terenu, kjer adaptirani kmetijski traktorji ne morejo več delati, je pri nas področje večbobenskih vitlov (to so stroji za spravilo na krajših razdaljah do 400 m), žičnih žerjavov (ki jih pa z odprtostjo gozdov opuščamo in izpadajo iz proizvodnje), ter ročnega spravila. Ročno spravilo, ki ga je preveč, ker večbobenskih vitlov nismo imeli, žične žerjave pa smo opuščali, pa je najslabša rešitev za gozd. Pri ročnem spravilu enkrat sproženega

lesa nimamo več pod kontrolo in pod vplivom strmine razbija gozd in teren, v nasprotju s tehnologijo večbobsenskih vitlov, kjer imamo les pod kontrolo in v oblasti. Stanje naših gozdov od Orlice, preko Lepenarce do Smrekovca in Čofatije to jasno kaže in velika škoda je, da so v preteklosti pri nas bili odpori proti tehnološkim rešitvam spravila lesa z VBV.

Zavedajoč se tega smo v letošnjem letu pričeli z delom z VBV na TOZD Gozdarstvo Radlje ob Dravi in sicer z enim strojem, drug stroj pa bo pokrival ostalo območje.

Predvidena tehnologija spravila lesa z VBV Hinterreger Mini Urus. Predvidena kapaciteta stroja je 4000 m³ na leto, v standardni organizaciji 1 + 2, pri delu v skupini pa pričakujemo učinek 5000 m³, na račun hitrejših montaž in demontaž. Večbobsenski vitel je pri sedanjih tehnologiji vezan na cesto, kamor les zлага in ga s tem pripravi za kamionski odvoz.

Na tržišču so mobilni večbobsenski vitli. Pri nas smo za enkrat začeli z Mini Urusom. Glavne tehnične karakteristike stroja so: dizelski pogonski motor Deutz, boben z nosilno vrvjo debeline 14 mm, dolžine 330 m, z motornim napenjanjem nosilke, strojno montažo in demontažo, boben z vlečno vrvjo debeline 8,0 mm, dolžine 350 m in povratno vrvjo debeline 6 mm in 600 m dolžine. Taka oprema zagotavlja delovno dolžino 300 m, dvizno moč 1500 kg z dvignjenim čelom, kakor ponavadi delajo mobilni VBV. Vitel je opremljen z radiofonom, kar omogoča sprotno sporazumevanje med strokovnjakom in delavcem, ki pripenja les. Za montažo in demontažo, ki je hitra in enostavna ne rabimo nobenih pritisknih plošč, vijakov in ključev ali česa drugega, kar predstavlja glavno prednost Mini Urusa. Vsa sidra so iz plastičnih trakov, da ne ranijo drevoja.

Na terenu, kjer smo izvedli pripravo dela, rabimo za montažo 300 m dolge linije z enim ali dvema čevljava 5–6 ur, brez čevljev pa 3 ure, z dvema delavcema. Na krajših razdaljah pa manj. Vitel montiramo povsod zaradi kratkega časa montaže, saj moramo les dobiti iz gozda, s tem da se zavedamo, da je racionalno zaposlovanje vitla od dnevne kapacitete naprej. Zelo pomembno je, kakšen les vlačimo s tem strojem. Za primer naj navedemo, da v enem dnevu dela lahko privlečemo 400 komadov 4 m dolgega lesa in ga zložimo ob cesti. Če je poprečni premer teh komadov 10 cm, predstavlja to 12 m³ na dan, če pa je premer 20 cm, pa že 52 m³. To jasno govori o uporabi tehnologije dolgega lesa, da na ta način dobimo večjo poprečno kubaturo komada. Vitel optimalno deluje, če zagotovimo velikost tovara 1 m³, če je to mogoče z ozirom na vrsto sečnje. Tehnologija je zelo pomembna pri VBV in s tem tudi organizacijska struktura dela. Zamisljena je tako:

Skupina delavcev s kombijem prihaja na delovišče, ki tam tudi ostane. Kombi uporabimo za premike VBV od linije na linijo. To je bil razlog, da smo se odločili za samostojen stroj. Sicer se lahko vitel tudi sam prestavlja na krajše razdalje. Skupina delavcev sestoji iz 7–8 ljudi in delajo vse. Sekajo, prestavljajo vitel iz linije z montažami in demontažami, vzdržujejo stroj in linije in sploh delujejo kot homogena ekipa. Med seboj se menjavajo v primeru da kdo manjka in pa predvsem iz psihofizičnega aspekta. Razmišljamo tudi, da bi dobili delavci vezano normo za vse delo, oziroma predvideno število dni v delovišču za vsa potrebna opravila. S tem bi si lahko delavci vrsto dela in ritem sami prilagodili.

Če upoštevamo poprečno intenziteto sečnje na našem GG, okoli 30 m³/ha sečišča, pomeni to pri poprečni delovni dolžini žice 200 m in stranskem pobiranju lesa do 25 m levo in desno, ter dnevni kapaciteti stroja 25–30 m³/dan, predstavljanje VBV vsak dan. Delo poteka tako, da delavec les vlači s strojem, eden pripenja, drugih 5–6 delavcev pa seka, po načelu usmerjenega podiranja, montaže in demontaže pa opravijo vsi skupaj, prav tako čistijo linije za privlačenje in opravljajo predpisani gozdni red. Pri tem moramo upoštevati, da je učinek sečnje nekoliko manjši, ker se delavci 1,5 ure na montažah in demontažah poprečno vsak dan in se zato norma sečnje na dan namesto poprečnih 7 m³ za iglavce v lubju na našem GG zmanjša na 5 m³. Tako predvidoma 5–6 sekačev sproti naseka za kapaciteto stroja na dan, odvisno od pogojev za sečnjo. Pri sečnji v debelnem načinu izdelave, tam kjer tovari ne presegajo dvizno moč VBV, pričakujemo 10%–20% povečanja učinka vitla, sicer pa računamo z učinkom okoli 4 m³/uro privlačenja. S striktnim izvajanjem tehnologije dolgega lesa v naših razmorah bi dosegali poprečni učinek 26–28 m³ z montažami in demontažami ter vmesnimi premiki

Uvajanje novega stroja v gozdu. - Foto: Klemenšek

dnevno. Sicer pa bo učinek najbolj odvisen od skladnega dela ekipe in pravilnega strokovnega predhodnega načrtovanja in priprave dela, pa tudi od takih malenkosti, kot je recimo odstranjevanje vej na liniji privlačenja, pravilnega izbora in označevanja sidrnih dreves in dreves za montažo čevljev itd.

Pri najbolj koncentriranih sečnjah, v jarkih ter drugačnih razdaljah bodo rezultati drugačni, zaradi zmanjšane števila premikov z linije na linijo.

Pri delu so trase žičnih vrvi široke 1,5 m. Pri stranskem privlačenju k liniji v času ko je dreve v soku, lahko namreč tudi tukaj pričakujemo poškodbe, posebno pri dolgem lesu, pozimi pa je delo manj nevarno za sesto. Sicer pa les z vitlom lepo pobremo pod linijo in s strani, ga nekoliko privzdignemo in odpeljemo na cesto, kjer ga lepo zložimo za odvoz, s čemer skrajšamo čas nakladanja in dvignemo učinek kamionov.

Stroški: navedeni stroški so za predlagano organizacijsko obliko dela.

Stroj stane 51€ din na delovno uro pri organizacijski obliki 1 + 1, ker predvidevamo, da eden od delavcev skozi pripenja, čeprav se medsebojno menjavajo pri vseh opravilih. Pri poprečni normi 26–28 m³/dan z montažami in demontažami je stroškov za 1 m³ od 147–157 din. Vlačenje stane 117 din/m³, stroški montaž in demontaž pa 40 din/m³. Če upoštevamo še sečnjo pri normi 5 m³ dobimo 172 din, kar pomeni, da stane sečnja 1 spravilo z VBV na kamionsko cesto 329 do 330 din/m³.

Če primerjamo stroške spravila z večbobskim vitlom s stroški ročnega spravila pri učinku 7 m³/dan (kar predstavlja pri nas normo na 200 m razdalje v B kategoriji, kar pomeni za spravilo ugodni pogoji) 123 din/m³, zlaganje lesa na kamionski cesti 50 din/m³, dobimo 173 din/m³. Razlika v fazi spravila med obema načinoma je od 16 do 26 din/m³ v korist VBV. Za primerjavo smo vzeli ročno spravilo zaradi težavnosti terena na katerem uporabljamo obe tehnologiji spravila lesa in ker oba načina potrebujeta kamionsko cesto. Če pa les ročno ali z VBV spravljamo na vlako in nato s traktorji vlačimo naprej, je primerjava drugačna.

Poškodbe in škode na sestojih niso vzete v obračun, vendar ocenjujemo da bi to le še povečalo ekonomičnost uporabljanja večbobskega vitla. Vsi izračuni so narejeni na

podlagi osebnih dohodkov delavcev in režijskih stroškov, ter nabavne cene stroja iz konca leta 1978, ko je bila ta analiza primernosti VBV narejena.

Predvidevamo, da je VBV ekonomičen stroj, z njegovo uporabo zmanjšamo poškodbe na sestojih, primeren je že za majhne koncentracije, montaže in demontaže so popolnoma mehanizirane, les imamo lepo zložen na kamionski cesti, uporabljamo ga lahko preko jarkov, ne zahteva prevelikega vzdrževanja, ker je zelo enostavno narejen, nudi varno delo, kar je pri delu s takimi stroji tudi zelo pomembno. Prvi korak na našem območju je bil narejen, praksa pa bo pokazala kako uspešno bo stekla uporaba VBV pri spravilu lesa na našem gozdnogospodarskem območju.

Mitja Jandi

Literatura

1. *Hinterreger, R.*: Tehnična navodila za uporabo žičnice. Informativni material firme Hinterreger.
2. *Krivec, A.*: Načrtovanje sečnje in spravila, Gozdarski vestnik, 2/1973, Ljubljana.
3. *Krivec, A.*: Die jugoslawische Dreitrommelseilwinde 3 BV-450 als Antrieb eines Seilkranes, Forstarchiv, 41. No. 9, 1970.
4. *Rohringer, O.*: Bestandesschonend und Kosten günstig durchforsten, Holz Kurier, 16/1977.
5. *Turk, Z.*: Metodika kalkulacij ekonomičnosti strojnega dela v gozdarstvu, IGLG, Ljubljana 1975.

IZ DOMAČE IN TUJE PRAKSE

LOJZE BRIŠKI O SLOVENSLEM LOVSTVU

Predsednik skupščine Lovske zveze Slovenije Lojze Briški je na skupščini 10.11.1979 kritično ocenil organiziranost in delovanje lovskih organizacij v Sloveniji. Iz njegovega referata povzemamo nekaj značilnic, ki jedrnato in tvorno opredeljujejo lovstvo v sedanjih družbenih razmerah.

Generalni vtis poročila je (mimo uspehov, ki so več ali manj znani), da se lovske organizacije še vedno ukvarjajo pretežno z vprašanji, ki so sicer zelo pomembna za funkcioniranje takšne organizacije, ki pa bi morala biti že davno rešena, kar je poudarjal tudi tov. Briški. Gre za medsebojne odnose članstva, družbeni značaj lova in njegovih dobrin in še za nekaj temeljnih organizacijskih prvin. Tako so še vedno glavne teme delovanja lovskih organizacij uveljavljanje samoupravne politične prakse pri vodenju temeljnih lovskih organizacij, ki mora dokončno zamenjati ostanke nesprejemljivih starih navad. Divjad in divjačina sta družbeno premoženje, kar je dokončno uveljavljeno kot družbenopolitična doktrina našega lovstva. Veliko manj prepričljivo pa so rešena vprašanja kot na primer dvojno oziroma častno članstvo, dalje oblika in višina pristopnine za nove člane, izvrševanje sku-

paj sprejetih sklepov, omejevanje pristopanja novih članov, razdeljevanje lovišč posameznim skupinam lovcev in težnja po spreminjanju mej posameznih lovišč, zlasti v smislu usklajevanja z mejami družbenopolitičnih skupnosti, kar je povsem nesprejemljivo.

Razumljivo torej, da je bilo ob obilici nerešenih organizacijskih vprašanj, zelo težko seči po globljih strokovno vsebinskih problemih. Prostorsko-ekološka problematika je obravnavana skromno in parcialno. Slej ko prej bo potrebno lovstvo graditi na solidni znanstveno-raziskovalni osnovi, ki edina zagotavlja realizacijo progresivnih strokovnih in družbenih ciljev, ki so zapisani v zakonu o lovu in gojitvi divjadi.

Takole je L. Briški začrtal naloge lovcev v prihodnjih letih (citat):

Ob tem moramo ponovno poudariti, da dobre zaščite in gojitve divjadi niti v lovskih družinah niti v lovskogojitvenih območjih v prihodnje ne bo mogoče zagotoviti samo na star način. Pri tem mislim na skrb za divjad, ki se v glavnem kaže v krmljenju, oskrbovanju solnic, maloštevilnih krmnih njivah, nekaj vališčih za fazane in podobno. Vse to je sicer še kako koristno in bo tudi v prihodnje še kako potrebno. Vendar je vse to danes že premalo in bo jutri še bolj. Zato je nujno našo dejavnost usmeriti

v spreminjanje oziroma ustvarjanje primer-
nih življenjskih možnosti za divjad. To je
velika in zahtevna naloga, ki jo bomo lahko
uresničevali le skupaj in povezano z vsemi
subjekti, ki gospodarijo s prostorom. Ra-
zumljivo je, da moramo v tej smeri razviti
tudi našo dejavnost ter se dogovarjati za
skupne ukrepe in dela, za združevanje sred-
stev in drugo. Vsi načrti in ukrepi pa mo-
rajo biti dobro preučeni in utemeljeni. V ta
namen se bomo morali še bolj opreti na
strokovno in znanstveno-raziskovalno delo.

Po Lovcu

VI. REPUBLIŠKO POSVETOVANJE O VARSTVU PRI DELU

V Portorožu so se v oktobru lanskega
leta že šestič zbrali vsi, ki delajo na pod-
ročju varstva pri delu v republiki. Trije de-
ževni in vetrovni dnevi so bili namenjeni
pogovoru o treh izbranih, bolečih temah
naše sodobne družbe. Zveza varnostnih in-
ženirjev in tehnikov Slovenije in Višja tehni-
ška varnostna šola sta kot organizatorici
posvetovanja dali poudarek družbenem pla-
niranju varstva pri delu v organizacijah
zdržnega dela, problemu vzgoje in izobra-
ževanja o varstvu pri delu v usmerjenem
izobraževanju ter sistemu in organizaciji
službe varstva pri delu v OZD.

Prva tema, ki bi bila za nas gozdarje v
operativnem smislu najbolj zanimiva, je
dala s predlogom in primerom iz lesnopre-
delovalne industrije najbolj konkreten pri-
spevek celotnemu posvetovanju. Poudarjeno
je bilo, da morajo funkcije službe varstva
pri delu postati integralni del postovanja,
da moramo naloge izvajati sistematično pla-
nirano in ne improvizirano. Osnova za pla-
niranje varstva pri delu so lahko samo si-
stematična opazovanja in raziskovanja delov
delovnega procesa. Samo z doslednim
upoštevanjem rezultatov takšnih raziskav,
kjer so obvezno vključeni strokovnjaki iz
različnih področij znanosti, je možno zmanj-
šati tveganje pri delu in škodljive posledice
različnih dejavnikov, ki nastopajo v delov-
nem procesu. Tudi tu je potrebno posvetiti
izobraževanju posebno pozornost.

O varstvu pri delu v usmerjenem izobra-
ževanju so se udeleženci pogovarjali v
sklopu druge teme, čeprav so se tudi drugi
referati, ki niso govorili o tej temi, hote ali
nehote dotaknili tudi problemov izobraže-
vanja in je tako postalo izobraževanje var-
stva pri delu skupen refren celemu posve-
tovanju v Portorožu.

Vzgojno-izobraževalni programi, orodje v
bodočem sistemu usmerjenega izobraževa-
nja, so v pripravi. Celotna strokovna jav-
nost se zaveda, da bo z njimi določena prva
vsebina novega izobraževalnega sistema, ki
temelji na načelih permanentnega izobra-
ževanja. Iz že sprejetih načel in dogovor-
jenih poti sledi, da bo v bodoče razlika
med splošno in strokovno izobrazbo vse
manjša, saj so v izobraževalnem procesu
očitne težnje k uveljavljanju multidiscipli-
narnega in interdisciplinarnega pristopa.
Mesto varstva pri delu v novem sistemu
izobraževanja bo možno uveljaviti samo v
primeru, če se bo funkcija službe za var-
stvo pri delu spremenila. Bolj ali manj do-
sledno uveljavljanje predpisanih varstvenih
ukrepov in normativov mora zamenjati
ustvarjalno sodelovanje pri planiranju raz-
voja podjetja, razvoja tehnologije in orga-
nizacije delovnega procesa. Takšen stro-
kovnjak seveda ne bo mogel uspevati brez
znanja, ki mu bo omogočalo povezovanje
specifičnega znanja iz področja varstva pri
delu in drugih kontaktnih ved s poznavanjem
problematike osnovne stroke. Usmerjeno
izobraževanje ne bo našo odgovor na to
vprašanje. V novem izobraževalnem sistemu
lahko iščejo šolsko klop le tisti, ki so si
z dolgoletnim delom na tem področju pri-
dobili dovolj izkušenj in vedo, kje je bila
doslej vrzel v znanju in praktičnem uveljav-
ljanju varnostnih načel v posameznih dejav-
nostih.

Zadnja tema: sistem, organizacija in
služba varstva pri delu v OZD, je skle-
nila posvetovanje v Portorožu. Poučen ogled
Luke Koper in seznanitev z organizacijo
službe za varstvo pri delu v tej OZD je samo
še dopolnila kompleksno informacijo, ki so
jo dobili udeleženci posvetovanja na to
temo.

Ergonomija je znanost, ki ni več tako
mlada, da bi bil njen obstoj neznan tistim,
ki bi morali uporabljati njene izsledke. Re-
ferent, ki je razpravjal o organizaciji službe
varstva pri delu v povezavi z medicino dela
je podal tudi kratek pregled snovi, ki jo
obdeluje ergonomija, ki je zaradi svojega
interdisciplinarnega značaja temeljna znan-
ost vsake organizacije dela, planiranja
TOZD in razvoja službe varstva pri delu.

Udeleženci posvetovanja so enotno oce-
nili, da je zbor v Portorožu uspel. Rešenih
je bilo malo vprašanj, vendar so se pojavila
mnoga nova, osvetljena tudi z izkušnjami.

Boštjan Košir, dipl. inž. gozd.

TESTIRANJE SMREKE V FITITRONSKI KOMORI

Kontrola kakovosti smrekovega semena

Holzer, K.: Die Kulturkammertestung von Fichte. Zur Ergänzung der Saatgutkontrolle sowie als Voraussetzung für eine Verwendungsempfehlung. Allgemeine Forstzeitung, 7/1979.

Ciesler je koncem prejšnjega stoletja ugotovil, da je uspeh sadik, ki izvirajo (seme) iz hladnejših področij in so sajene v zmernem (ugodnejšem) okolju, slabši kot bi bil v avtentični provenienci. Podobne ugotovitve sta pozneje zabeležila še Engler in W. Schmidt.

Opazovanje rasti smrekovih sadik (katerih se največ posadi) različnega izvora so opravili najprej v drevesnici, kar je bilo seveda pomanjkljivo zaradi različnih tal in vremenskih prilik. Zato so na Dunaju (Institut für Forstpflanzenzüchtung und Genetik) izvedli enak poskus v zaprtem prostoru, neodvisno od zunanjih prilik, v enakih rastnih pogojih. Že prvi poskus v takšnih pogojih je pokazal, da je rasti semen v strogi odvisnosti od nadmorske višine izvora semena. (Na poskusni ploskvi Obdach so bile 13-letne smreke nižinske proveniencie visoke približno 4 m, visokogorske pa le približno 2 m.) Pokazala se je tudi realna možnost, da bi v rastlinski komori lahko testirali seme nezna- nega izvora ter iz rasti klic ugotovili, iz

poganjek (P)

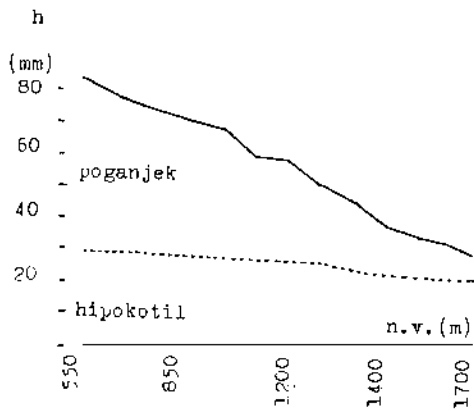
hipokotil (H)

katero nadmorske višine seme izvira. Obse- žen poskus v rastlinski komori s 13.500 sadikami je po 16 tednih rasti s 16-urno dnevno svetlobo pokazal signifikantno od- visnost višine hipokotila, še bolj pa po- ganjka, od nadmorske višine izvora semena (glej diagram!). Sadike višinske proveniencie tvorijo poleg tega preje zaključne popke (v drevesnici v začetku julija), nižinske pro- veniencie pa pozneje (v drevesnici v sredi septembra). Tudi to dejstvo nudi izhodišče

Nadmorska višina v m	Višina sadike v mm	Teža sadike v mg	»Število popkov«	Delež sadik v %, ki bi pripadal po znaku P/H* med sadike iz:		
				zgornje višinske stopnje	srednje višinske stopnje	spodnje višinske stopnje
550	83,4	127,0	7,0	18	20	62
700	75,9	102,5	5,8	21	31	48
850	71,4	97,1	7,3	22	31	47
1000	67,3	96,7	19,8	32	28	40
1200	57,0	82,8	37,6	48	22	30
1300	49,8	69,2	48,6	59	17	24
1400	36,6	55,1	69,0	72	13	15
1500	33,2	51,6	75,0	83	9	8
1600	31,3	50,4	76,1	81	10	9
1700	27,7	44,7	80,9	87	7	6

Rezultati raziskav v rastlinski komori. Podane so srednje vrednosti glede na različne nadmorske višine izvora semena.

* P/H je razmerje med poganjkom in hipokotilom (glej skico in diagram!)

Rezultati testiranja smrekovih semen iz različnih nadmorskih višin v rastlinski komori. Srednje vrednosti višin hipokotila in poganjka so nanešene druga na drugo, tako da predstavljata zgornjo krivuljo skupno višino testiranih mladice v 16 tedenski starosti.

za določanje »vrste« semena. »Število popkov« se določa glede na hitrost tvorjenja zaključnih popkov in je večje pri ranem zaključevanju rasti (glej tabelo!).

Pri poskusu s 13.500 sadikami iz 205 različnih provenienc, so ugotavljali 40 različnih pojavov. Posebej je obravnavano razmerje med višino poganjka in višino hipokotila (P/H) pri starosti 16 tednov. Na podlagi tega razmerja pa je mogoče določiti iz katere nadmorske višine izvirajo posamezne mladice. Pokazalo se je, da je pri pogozdovanju na visokogorskem ekstremnem rastišču predvsem zelo pomembno, da izvirajo te sadike iz te nadmorske višine; dočim se z upadanjem nadmorske višine kraja pogozdovanja širi tolerantnost odvisno od nadmorske višine porekla sadik.

Obsežne raziskave s 60.000 sadikami iz 1100 različnih provenienc še nadaljujejo.

Lado Eleršek

DRUŠTVENE VESTI

PLENUM ZIT GL

Plenum je bil 23. in 24. novembra 1979 na Bledu. Imel je naslednje najvažnejše tri točke dvodnevnege reda: Plenum Zveze, ki so ga sestavljali delegati področnih društev inženirjev in tehnikov gozdarstva, je zasedal v petek popoldan, v soboto pa je bilo posvetovanje s temo Problemi pridobivanja in predelave drobnega lesa listavcev. Zvečer je bil tradicionalni družabni večer gozdarjev in njihovih prijateljev, ki je po tradiciji uspel in ki je vedno privlačnejši. O posvetovanju bomo še pisali, ko bodo vsi najvažnejši vtisi in sklepi zbrani in zapisani. Lahko pa že sedaj ugotovimo, da je uspelo zlasti zategadelj, ker je uspelo strokovno javnost prepričati, da so proizvodne naloge gozdarstva pri nas širše od 3 mio m³ posekanega lesa in 1 mio ha naravnih gozdov.

Moramo pa zapisati nekaj o pomembnem sklepu plenuma, namreč o podražitvi revije v letu 1980. Nobena podražitev ni kaj prida: če frizer striže dražje, če Zastava podraži svoje izdelke, če skupnost rabi več denarja in dajemo več za bencin in če Telex dodatno zabeli svoje mastne vice. Gozdarski vestnik ne rabi bencina, nima mastnih vicev in tudi frizirajo ga drugi strici (ne frizerji!), pa vseeno ne moremo mimo nevšečnosti, ki tare naš vsakdan. Poglejte! V letu 1979 je stal en zvezek GV približno 65,00 din. Z naročnino smo plačali 15,00 din, vse ostalo je bilo pokrito s subvencijami SIS za gozdarstvo Slovenije in Republiške raziskovalne skupnosti. Če se zruši sistem subvencioniranja, se v trenutku zruši tudi naša revija. Podrobno bomo govorili o financah in drugih težavah v eni od spomladanskih števil GV, ko bodo znani obračunski podatki za preteklo leto.

No, podražitev kljub takšni »finančni črnini« ne bo prehuda. Zvezek bo dražji za 3.— din, kar je denar, ki ga še na cesti ne poberejo! Letna naročnina bo torej višja 30.— din.

Za študente in dijake bo ostala takšna, kot je bila v lanskem letu to je 100.— din. Podjetja in ustanove bodo morale letno odšteti 100.— din več in jih bo odslej veljala revija 600.— din letno, naročniki v inozemstvu pa bodo morali plačati 360.— din.

Naj ponovimo: Gre za neprijetno početje, vendar nujno, to boste zagotovo pritrtili tudi vi. V to smo prepričani! Zategadelj ne bi radi izgubili vašega prijateljstva. Drži?!

Uredništvo

PREDLOG SPREMEMB IN DOPOLNITEV ZAKONA O GOZDOVIH

Z namenom, da se še okrepijo sistemske prvine zakona o gozdovih, hkrati pa dosežemo skladje z ostalimi družbenimi in samoupravnimi normativnimi akti, kot z zakonom o združenem delu, zakonom o združevanju kmetov in z zakonom o skupnih osnovah svobodne menjave dela, so strokovni in družbeni dejavniki pripravili predlog sprememb, ki jih je skupščina SR Slovenije (vsi trije zbori) obravnavala že na svoji seji novembra lani in jih z nekaterimi dopolnila v celoti podprla. Pričakujemo, da bo v drugem četrtletju pripravljen osnutek sprememb, v četrtem četrtletju pa že dokončni predlog sprememb in dopolnil zakona o gozdovih.

Objavljamo analizo in oceno učinkov zakona o gozdovih ter predloge za spremembe in dopolnitve tega zakona. Kompletno gradivo je osnova za oblikovanje dokončnega predloga.

Ustavna podlaga za izdajo zakona

V 4. točki 321. člena ustave SR Slovenije je določeno, da ureja skupščina SR Slovenije v okviru pravic in dolžnosti republike z zakonom tudi rabo, izkoriščanje in varstvo gozdov.

Ustavna podlaga za sprejem tega zakona pa je podana tudi v:

– 20. členu ustave SR Slovenije, ki določa namen uporabe dela dohodka, ki je rezultat izjemnih ugodnosti za pridobivanje dohodka;

– 76. členu ustave SR Slovenije, ki opredeljuje samoupravni položaj kmeta in člana njegovega gospodarstva, ki se ukvarja s kmetovanjem in dela s sredstvi, na katerih ima kdo lastninsko pravico;

– 67. členu ustave SR Slovenije, po katerem se delavci in kmetje, ki opravljajo gozdarsko dejavnost, in delovni ljudje, organizirani v organizacijah združenega dela določenih dejavnosti, v krajevnih in drugih skupnostih, v skladu z zakonom združujejo v samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo, v katerih zagotavljajo ohranitev in gojitev gozdov, skrbijo za biološko ravnotežje v gozdovih in v ta namen usklajujejo interese med gozdarstvom, kmetijstvom, predelavo lesa, lovstvom in turizmom ter urejajo vprašanja, ki so pomembna za varovanje gozdov in druga vprašanja skupnega pomena;

– 70. členu ustave SR Slovenije, ki določa, da se lahko v primeru, kadar so določene dejavnosti oziroma zadeve samoupravne interesne skupnosti posebnega družbenega pomena, z zakonom oziroma odlokom skupščine družbenopolitične skupnosti, ki temelji na zakonu, določi obvezna ustanovitev take skupnosti oziroma se ustanovi ta skupnost, določijo načela za njeno organizacijo in medsebojna razmerja v njej ter predpiše obveznost plačevanja prispevkov tej skupnosti in določi obveznost sodelovanja oziroma združevanja samoupravnih interesnih skupnosti za skupno izvajanje nekaterih skupnih nalog;

– 80. členu ustave SR Slovenije, ki določa, da je gospodarjenje z gozdovi, ki so družbena lastnina, in z gozdovi, na katerih je lastninska pravica, skupno in da je združenim kmetom-lastnikom gozdov pri skupnem gospodarjenju z gozdovi zajamčeno sodelovanje pri upravljanju in da ti v okviru tega gospodarjenja in skupnih gozdnogospodarskih načrtov v skladu z zakonom samostojno odločajo o zadevah gospodarjenja z njihovimi gozdovi in o ustvarjenem dohodku na podlagi njihovega dela in njihovih vloženi sredstev;

– 102. in 103. člen ustave SR Slovenije, ki določata, da so tudi gozdovi kot dobrine splošnega pomena pod posebnim varstvom in se uporabljajo pod pogoji in na način, kot to določa zakon, tako da se zagotavljajo njihovo smotrno izkoriščanje in drugi splošni interesi;

– 135. člen ustave SR Slovenije, ki določa vsebino samoupravnih splošnih aktov samoupravne interesne skupnosti in da lahko zakon določi, da mora samoupravni sporazum o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti, ki opravlja dejavnost posebnega družbenega pomena, oziroma njen statut potrditi organ družbenopolitične skupnosti.

Ocena stanja in razlogi za izdajo zakona

(1) Skupščina SR Slovenije je v letu 1974 sprejela zakon o gozdovih in z njim celostno in samostojno uredila področje gospodarjenja z gozdovi v SR Sloveniji, kjer je na podlagi ustavnega zakona za izvedbo ustavnih amandmajev prenehal veljati temeljni zakon o gozdovih (Uradni list SFRJ, št. 26/65), ki se je lahko kot republiški zakon uporabljati le še do 31. decembra 1973. Veljavni zakon temelji na izkušnjah dotedanega razvoja gospodarjenja z gozdovi v naši republiki in upošteva bogate prispevke javne razprave o pomembnejših vprašanih gospodarjenja z gozdovi, ki je bila organizirana leta 1969 in končana leta 1970 v skupščini SR Slovenije s sprejetjem in objavo sklepa in priporočil o vprašanih, ki so pomembna za nadaljnji razvoj gospodarjenja z gozdovi v SR Sloveniji (Uradni list SRS, št. 39/70).

Njegove glavne strateške usmeritve so naslednje:

– konkretizacija ustavnega določila, da so gozdovi dobrina splošnega pomena;

– razmejitev gospodarjenja z gozdovi na dejavnosti, ki so posebnega družbenega pomena, in dejavnosti, ki se nanašajo na izkoriščanje njihovih gospodarskih zmogljivosti;

– oblikovanje gospodarskih območij kot prirodno in gospodarsko nedeljivih celot, znotraj katerih se najustrezneje uresničujejo cilji gospodarjenja z gozdovi;

– zavarovanje družbenega interesa na področju dejavnosti posebnega družbenega pomena prek samoupravnih interesnih skupnosti;

– gospodarjenje z gozdovi tako na področju izkoriščanja gospodarskih zmogljivosti gozdov kakor tudi izvajanje nalog s področja dejavnosti posebnega družbenega pomena, kar opravljajo delavci in kmetje, združeni v temeljnih organizacijah združenega dela in obratih za kooperacijo;

– skupno gospodarjenje z družbenimi in zasebnimi gozdovi v okviru ene gozdnogospodarske organizacije ter opredelitev pravic združenih kmetov-lastnikov gozdov pri tem gospodarjenju;

– financiranje dejavnosti posebnega družbenega pomena po obveznem prispevku za biološka vlaganja v okviru gozdnogospodarskega območja;

– obvezno ugotavljanje tistega dela dohodka TOZD, ki izvira iz različnih naravnih in proizvodnih razmer za delo in uporabo teh sredstev za skladnejši razvoj posameznih delov gozdnogospodarskega območja;

– združevanje določenih sredstev na ravni SR Slovenije v okviru SIS za gozdarstvo Slovenije za financiranje nalog s področja razširjene gozdne reprodukcije za izenačevanje možnosti za gospodarjenje med posameznimi gozdnogospodarskimi območji;

– obvezno gozdnogospodarsko načrtovanje, vrste gozdnogospodarskih načrtov, način njihovega sprejemanja in njihova vloga kot družbenoekonomskega instrumenta.

Za presojo uspešnosti uveljavitve temeljnih razvojnih smeri sedaj veljavnega zakona o gozdovih kot tudi preizkus pravilnosti posameznih rešitev v njem in njegove usklajenosti s kasneje sprejetimi temeljnimi sistemskimi zakoni je

bila v letu 1978 opravljena široka razprava, ugotovitve pa so objavljene v elaboratu »Analiza izvajanja zakona o gozdovih in delovanje SIS za gozdarstvo«.

Sistemska ureditev, ki jo zakon o gozdovih opredeljuje, pomeni v bistvu dograjevanje in uveljavljanje že doslej zasnovane sistemske ureditve gospodarjenja z gozdovi. Na splošno se lahko ugotovi, da so se intencije zakona o gozdovih razmeroma hitro po njegovem izidu pričele uveljavljati v praksi, če-tudi prilagajanje organizacije in delovanja ni potekalo povsod z isto intenziteto in enako uspešno in tudi še danes v nekaterih območjih ni končano.

Iz vsestranske in kritične presoje dosedanjega izvajanja zakona o gozdovih izhajajo naslednje ugotovitve in predlogi:

1. Ob vse večjem vrednotenju gozdov kot domače surovinske osnove za razvijanje gospodarskih dejavnosti dobivajo gozdovi pomenski poudarek tudi zaradi njihove primarne funkcije, ki predstavlja enega od bistvenih dejavnikov za varovanje zdravega in varnega človekovega okolja, kar se vse bolj odraža v krepitvi zavesti o nujnosti ohranitve in varstva gozda kot dobrine splošnega pomena.

2. Podatki kažejo, da so površine gozdov v stalnem porastu, da pa je ta trend v upadanju. Gozdne površine še vedno naraščajo predvsem v hribovitih področjih na račun opuščanja kmetijskih površin. Ta proces bo mogoče zavirati le z družbeno akcijo pri urejanju celotnega prostora.

Gozdni fondi se krepijo, kar je posledica načrtnega gospodarjenja z gozdovi. Ponekod prihaja do večjih škod zaradi sušenja gozdov, ki jih povzročajo emisije plinov, in pa do prekinitve naravnega obnavljanja gozdov zaradi objedanja po divjadi in s tem do prekinitve normalnega gospodarjenja.

Še vedno pa imamo okoli 200.000 ha malo donosnih gozdov, ki jih je treba meliorirati. Zaradi stalnega upadanja reproduktivne sposobnosti gozdarstva in razmeroma skromnih sredstev, ki se v ta namen združujejo v SIS za gozdarstvo SR Slovenije, potekajo ta dela razmeroma počasi. Ob sedanji intenziteti del bi potrebovali za melioracijo teh površin približno sto let.

3. Za vse gozdove so izdelani gozdnogospodarski načrti in v tem obdobju prvič tudi načrti gozdnogospodarskih območij, ki so v bistvu instrument družbenogospodarskega usmerjanja gospodarjenja z gozdovi in so kot takšni podvrženi širši družbeni verifikaciji. Zato rabijo območni gozdnogospodarski načrti kot zanesljiva in realna osnova za usklajeno in realno programiranje bodočega razvoja gospodarjenja z gozdovi.

4. Cilji srednjeročnega načrta, ki so bili zastavljeni zelo ambiciozno, se v globalu uresničujejo v skladu s predvidevanji.

Sečnja in tržna proizvodnja hitreje naraščata v družbenem kot v zasebnem sektorju. Ostajajo pa še nekatera strukturna nesorazmerja iz prejšnjih obdobj. Počasneje se povečuje delež drobnih sortimentov. Pri tržni proizvodnji pa nekatera gozdnogospodarska območja na področju zasebnih gozdov močneje odstopajo od količin, določenih v sporazumu, in zato ostala območja do konca planskega obdobja ne bodo mogla pokrivati tega izpada. Gozdnogospodarske organizacije teh območij bodo morale zato storiti ustrezne ukrepe, da zamujeno popravijo. Poleg krepitev osnov za razvoj samoupravnih odnosov v TOZD in TOK ter med njimi bo rešitve treba iskati v hitrejšem in tesnejšem dohodkovnem povezovanju lesnopredelovalne industrije in gozdarstva ter v krepitvi vloge samoupravnih interesnih skupnosti.

Pri vlaganju v gozdove se uresničujejo cilji, zastavljeni s srednjeročnim planom za področje enostavne gozdnobiološke reprodukcije, kjer je zabeležen zaznaven premik predvsem v obnovi gozdov. Na področju razširjene gozdnobiološke reprodukcije, predvsem melioracijah gozdov, je v odnosu na pre-

teklo srednjeročno plansko obdobje viden velik napredek (povečanje za štirikrat) v predvidenem obsegu teh del, kar gre pripisati predvsem zagotovljenemu kontinuiranemu viru financiranja. Vendar pa se pri izvajanju teh del kaže glede na postavljene cilje srednjeročnega načrta zaostanek v obsegu, ki je različen od posameznih gozdnogospodarskih območij. Kaže se potreba, da se območne SIS in republiška interesna skupnost za gozdarstvo dogovore glede obveznosti financiranja in da se ponovno preverijo viri ter obseg del glede na ugotovljene površine malo donosnih gozdov z anketo, izvedeno v letu 1978.

Izgradnja in rekonstrukcija gozdnih prometnic poteka približno v skladu z načrtovanim obsegom, ugotavlja pa se, da bi s pospešeno izgradnjo v manj odprte gozdne predele bolj smotno in racionalno realizirali načrtovano sečnjo. V ta namen bi bilo treba angažirati tudi bančna sredstva, seveda s pogoji, ki ustrezajo dolgoročnemu značaju gozdne proizvodnje.

Z gradnjo in javno uporabo gozdnih cest se v gozdovih pojavljajo nedovoljena in nekontrolirana odlagališča odpadkov in zavrženih predmetov, na gozdnih cestah nastaja promet, ki ni dovolj nadzorovan in varen, zaradi tega je treba naložiti občinam, da z odloki odredijo, katere gozdne ceste je dovoljeno uporabljati za javni promet in v kakšnih pogojih, z namenom zagotovitve večje varnosti prometa in zmanjšanja onesnaževanja okolja.

5. Pomemben uspeh je bil dosežen na področju usklajevanja razvoja gozdnega in lesnega gospodarstva. V okviru samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo SR Slovenije je bil podpisan sporazum o temeljih plana gospodarjenja z gozdovi in o osnovah za usklajevanje gozdnega in lesnega gospodarstva za obdobje 1976–80. Poleg dogovora o obsegu proizvodnje in vlaganj v gozdove je bila izdelana tudi bilanca porabe lesa za posamezne vrste predelave in programirana struktura gozdnih sortimentov in načrtovane predelave. Za leto 1980 je predvideno pokrivanje lesnopredelovalne industrije z domačo surovino v višini 77,4 %, od tega mehanična predelava z 91 %, kemična pa z 59 %. V izdelavi je raziskava o tehnološko-ekonomski problematiki in smernicah nadaljnje industrijske predelave drobnega lesa v SR Sloveniji.

6. Na vseh gozdnogospodarskih območjih je prišlo do preobrazbe samoupravne organiziranosti, ki pa na nekaterih območjih še ni končana. Po formalno-pravni plati je preobrazba potekala razmeroma zadovoljivo, čeprav so specifične razmere dela in ekonomike gozdarstva zahtevale dolgoročnejshe priprave in veliko naporov pri iskanju ustreznih rešitev. Pri tem je ponekod prišlo do prevelike razdrobljenosti temeljnih organizacij združenega dela v družbenem sektorju in, nasprotno, v zasebnem sektorju lastništva do prevelikih temeljnih organizacij kooperantov, v katerih so možnosti učinkovite samouprave vprašljive. Vsebinske spremembe na področju dohodkovnih odnosov tako na relaciji temeljna organizacija združenega dela – temeljna organizacija kooperantov kot temeljna organizacija kooperantov – se kooperanti prepočasno uveljavljajo, v nekaterih gozdnogospodarskih območjih pa so pričeli urejati tudi dohodkovne odnose med proizvajalci in porabniki gozdnih sortimentov.

Ob dejstvu, da je dopolnjevanje samoupravne organiziranosti in samoupravnih odnosov stalna potreba v razvoju in napredku organizacij združenega dela, bo treba tudi v smislu zakona o združevanju kmetov čimprej dokončati organizacijsko preobrazbo v vseh gozdnogospodarskih območjih. V skladu z zakonom o gozdovih in zakonom o združenem delu treba učvrstiti in poglobiti ekonomske odnose tako med temeljno organizacijo združenega dela in temeljno organizacijo kooperantov ter kooperanti znotraj gozdnogospodarskih organizacij kakor tudi z lesnopredelovalno industrijo. S tem bodo ustvarjeni temeljni pogoji, da bo mogoče z večjim uspehom uresničevati zastavljene cilje.

7. Posebno skrb v okviru skupnega gospodarjenja z vsemi gozdovi bo treba tudi v prihodnje posvetiti zasebnemu sektorju lastništva, kjer je zaradi razdrobljenosti gozdov in množice različnih posamičnih interesov skladno gospodarjenje in vodenje gospodarske politike še posebej občutljivo.

Z ustrežno zakonodajno politiko bi bilo treba zavreti in preprečiti nadaljnje drobljenje zasebne gozdne posesti.

8. Z ustanovitvijo SIS za gozdarstvo se je pričelo novo obdobje oblikovanja družbenoekonomskega sistema gospodarjenja z gozdovi, dosežena je potrebna večja podružbljenost skrbi za ohranitev in gojenje gozdov, ki jih ustava proglašča kot dobrino splošnega pomena. Vse SIS gozdnogospodarskih območij in SIS za gozdarstvo SR Slovenije so bile ustanovljene konec leta 1974 in v začetku leta 1975.

Čeprav SIS še niso v popolni meri zaživele, pa vsi zainteresirani dejavniki, ki jih tvorijo, postopoma kažejo vse večjo zavzetost za popolno uveljavitev njihove vloge tako glede zavarovanja družbenega vpliva nad gozdovi kakor tudi glede krepitev lesnoproizvodnih funkcij gozdov in njihovega pomena za razvoj predelave lesa.

V bodočem razvoju njihovega delovanja bi bilo treba predvsem:

– doseči večjo intenzivnost uveljavljanja interesov posameznih dejavnikov v SIS med različnimi uporabniki prostora in učinkoviteje usklajevati različne interese;

– okrepiti položaj območnih SIS v sistemu gospodarjenja z večjo aktivnostjo delegatov, zunaj področja gozdarstva;

– doseči večjo povezanost in usklajenost delovanja območnih in republiške SIS.

9. Vsestranska in objektivna presoja dosedanjega poteka izvajanja zakona o gozdovih kaže, da se je ta zakon po štiriletni preizkušnji v splošnem uveljavil kot ustrezna in dolgoročna osnova za razvoj in napredek gospodarjenja z gozdovi ter trajno ohranitev in krepitev vseh funkcij, ki jih gozdovi imajo (sedanja sistemska ureditev gospodarjenja z gozdovi načeloma povsem ustreza tako glede izkoriščanja njihovih gospodarskih zmogljivosti kot tudi glede gozdarskih dejavnosti posebnega družbenega pomena). S tega vidika ni potrebe po kakršnihkoli sistemskih spremembah zakona o gozdovih, potrebna pa je njegova uskladitev s kasneje sprejetimi temeljnimi zakonskimi predpisi, ki urejajo naš družbenoekonomski sistem in nekatere druge dopolnitve praktičnega značaja.

(2) V tem času od uveljavitve zakona so bili sprejeti nekateri sistemski zakoni, ki posegajo tudi na področja zakona o gozdovih, zato je treba nekatera njegova določila dopolniti, tako da bo dosežena medsebojna usklajenost. To so:

a) zakon o združenem delu, področje samoupravne organiziranosti ter ugotavljanje in razporejanje dela dohodka, ki izvira iz različnih naravnih in proizvodnih razmer pri gospodarjenju z družbenimi gozdovi;

b) zakon o združevanju kmetov, področje združevanja kmetov-lastnikov gozdov v temeljne organizacije kooperantov in status teh obratov glede na obvezno skupno gospodarjenje z družbenimi in zasebnimi gozdovi;

c) zakon o spremembah in dopolnitvah posameznih določb nekaterih republiških zakonov v zvezi s postopkom za pridobitev lokacijskega dovoljenja, neposredna sprememba 40. člena zakona o gozdovih;

č) zakon o skupnih osnovah svobodne menjave dela, področje delovanja samoupravnih interesnih skupnosti in družbenoekonomskih odnosov v njih;

d) zakon o temeljih sistema družbenega planiranja in o družbenem planu Jugoslavije, planiranje v samoupravnih interesnih skupnostih za gozdarstvo.

Načela in cilji zakona

Predlagane dopolnitve in spremembe temeljijo na naslednjih načelih:

Dosedanje ugotovitve o izvajanju zakona o gozdovih so pokazale, da so sedanje temeljne sistemske prvine gospodarjenja z gozdovi v skladu z doseženo stopnjo družbenoekonomskih odnosov v SR Sloveniji in da ustrezno pogojujejo smotno in načrtno dolgoročno gospodarjenje z gozdovi, hkrati pa zagotavljajo uresničevanje posebnega družbenega interesa pri tem gospodarjenju. Zategadelj je treba tudi v dopolnjenem zakonu te prvine zadržati, dopolnitve pa izvesti tako, da te prvine ohranimo in še utrdimo njihov pomen. To so predvsem:

- skupno gospodarjenje z vsemi gozdovi na podlagi skupnih gozdnogospodarskih načrtov;
- gozdnogospodarska območja kot proizvodno in gospodarsko nedeljive celote, znotraj katerih se uresničuje skupno gospodarjenje z vsemi gozdovi ter zagotavlja trajnost gozdov in odnosov;
- delovanje samoupravnih interesnih skupnosti za gozdarstvo v smislu zavarovanja družbenega vpliva na gospodarjenje z gozdovi;
- sistemska ureditev financiranja enostavne in razširjene gozdnobiološke reprodukcije znotraj gozdnogospodarskih območij in v okviru SR Slovenije;
- obvezno gospodarjenje z gozdovi na podlagi gozdnogospodarskih načrtov kot dolgoročnih strokovnih usmerjevalcev gospodarjenja.

Poglavitne dopolnitve in spremembe zakona

Z namenom, da se okrepijo te sistemske prvine, hkrati pa doseže skladnost z drugimi sistemskimi zakoni, predvsem pa z zakonom o združenem delu, zakonom o združevanju kmetov in zakonom o skupnih osnovah svobodne menjave dela, se predlagajo naslednje poglavitne dopolnitve:

V poglavju Splošne določbe

V tem poglavju bi bilo potrebnih le nekaj bistvenih dopolnitev.

a) Glede na to, da izgradnja cest v gozdovih ne služi samo izrabi gozdov, temveč v veliki meri tudi gojenju in varstvu gozdov, hkrati pa njihova izgradnja predstavlja tudi vlaganja v infrastrukturo posameznih predelov in območja in pomeni pogoj za splošen razvoj, bi bilo treba to dejavnost uvrstiti v dejavnost posebnega družbenega pomena pri gospodarjenju z gozdovi in v okviru SIS zagotoviti del skrbi in vpliva na njihovo smotno in načrtno izgradnjo.

b) Eno od temeljnih načel zakona je izraženo v določilu, da v gozdnogospodarskem območju gospodarji z vsemi gozdovi ena gozdnogospodarska organizacija. Izjeme tega načela so predvidene v 9. členu, tako da lahko s tistimi družbenim gozdovi, ki so jih dobile v upravljanje druge organizacije združenega dela do 25. marca 1965, z njimi še nadalje gospodarijo; takšnih gozdov je približno 24.000 hektarov in z njimi gospodarji prek 150 gospodarskih in drugih organizacij. Razumljivo je, da pri tolikšni razdrobljenosti gozdov in številnosti organizacij, ki gospodarijo z gozdovi, ni v vseh primerih zagotovljeno strokovno in smotno gospodarjenje.

Zaradi takšnih dejstev bi bilo primerno vnesti v zakon določilo, da se tem organizacijam v primeru, ko ne gospodarijo z gozdovi po določilu tega zakona, ti odvzamejo in se predaajo v upravljanje gozdnogospodarski organizaciji.

c) V vseh delih zakona je treba naglasiti eno od temeljnih prvin sistema gospodarjenja z gozdovi »skupno gospodarjenje z vsemi gozdovi«. Zaradi tega

bi veljalo povsod, kjer zakon opredeljuje gozdnogospodarske načrte, izraziti, da gre za skupne gozdnogospodarske načrte. Zaradi učinkovitejšega nadzora nad izvajanjem načrtov bi bilo treba v zakonu poudariti, da je treba izvajanje načrtov spreminjati z evidentiranjem vseh del in predvideti vmesno kontrolo izvajanja načrtov po petih letih veljavnosti načrta. V okviru desetletja so po tem obdobju še možni dodatni ukrepi, da se določeni cilji dosežejo ali pa tudi korigirajo, če je prišlo do objektivnih sprememb razmer, na podlagi katerih so bili načrti izdelani.

č) Zaradi različnih naravnih in proizvodnih razmer pri gospodarjenju z družbenimi gozdovi je v 12. členu zakona določeno, da se v temeljnih organizacijah združenega dela posebej ugotavlja tisti del dohodka, ki je rezultat preseganja povprečnih naravnih in proizvodnih razmer. Vsebina tega člena se je pokazala kot ustrezna in potrebna sistemska prvina, brez katere si ni mogoče zamišljati organiziranja temeljnih organizacij združenega dela znotraj gozdnogospodarskih območij ob dejstvu, da so gozdovi z različnimi naravnimi in proizvodnimi razmerami neenakomerno razporejeni v gozdnogospodarskem območju. Ta sredstva rabijo kot element izravnavanja razmer gospodarjenja in usmerjanja vlaganj tja, kjer so vlaganja po skupno sprejetih in družbeno verificiranih gozdnogospodarskih načrtih in v okviru sistema družbenega planiranja potrebna za razvoj in napredek gospodarjenja z gozdovi.

Takšno določilo je torej potrebno in je tudi v skladu z 20. členom ustave SR Slovenije in 111. členom zakona o združenem delu, ki med drugim določa, da se ta del dohodka ugotavlja po osnovah in merilih, določenih v samoupravnem sporazumu oziroma z zakonom. Zakon o gozdovih v 12. členu neposredno določa način ugotavljanja oziroma elemente za izračun tega dela dohodka. Čeprav je to v zakonu neposredno določeno, pa se je v praksi pokazalo, da organizacije združenega dela različno obračunavajo ta del dohodka oziroma da pri tem uporabljajo različna merila za posamezne osnove.

Da bi se zagotovilo realno ugotavljanje tega dela dohodka, bi bilo treba v dopolnitvi predvideti, da organizacije združenega dela v okviru samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo SR Slovenije s samoupravnim sporazumom določijo osnove in merila za ugotavljanje tega dela dohodka. Menimo, da bi podrobnejše razčlenjevanje teh osnov in meril sam zakon preveč obremenjevalo, poleg tega pa je sporazum prožnejša oblika, ki se lahko hitreje prilagaja spremembam, ki nastopajo na področju ugotavljanja in razporejanja dohodka.

Namen porabe teh sredstev bi ostal nespremenjen.

Obstaja iniciativa v organizacijah združenega dela, ki je bila izražena v dosedanjih razpravah o analizi izvajanja zakona o gozdovih in delovanja samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo, da bi se v tistih temeljnih organizacijah združenega dela, v katerih celotni dohodek izkoriščanja gozdov ne zadošča za pokrivanje materialnih stroškov poslovanja, minimalne predpisane amortizacije osnovnih sredstev, pogodbenih in zakonskih obveznosti ter sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, zagotovil delavcem poleg pravice do nadomestila v višini sredstev za osebne dohodke in skupno porabo tudi določen del sredstev za razširitev materialne osnove dela. Dosedanja razprava ni dala zadostnih argumentov za takšno dopolnitev.

d) Vsekakor je treba zadržati določila o oblikovanju sredstev za biološka vlaganja, ki pa naj bi se dopolnila, tako da bi bila predvidena enotna stopnja prispevka za biološka vlaganja ne glede na sektor lastništva gozdov. V okviru skupnega gospodarjenja z vsemi gozdovi, gledano z vidika širšega splošnega družbenega pomena gozdov, je lastništvo gozdov irelevantno in je temeljna zahteva v tem, da je treba v vse gozdove vlagati tako in toliko, da se skladno razvijajo in da se zagotavlja njihova trajnost in trajnost proizvodnje. Ker sistem

oblikovanja teh sredstev temelji na količini posekanega lesa in je postavljen v odvisnost od njegove vrednosti, je predlagatelj mnenja, da je enotna stopnja prispevka edino pravilno izhodišče in da tudi prispeva k temu, da se praktično uresničuje načelo skupnega gospodarjenja z vsemi gozdovi ne glede na lastništvo.

e) V točki č 14. člena bi bilo treba opredeliti, da poleg bruto osebnega dohodka pripadajo izvajalcu del tudi nadomestila, ki pripadajo delavcu na osnovi dela. V praksi je dosedanja formulacija povzročila težave, zato je smotrno, da se to določilo bolj jasno opredeli.

V poglavju Gospodarjenje z gozdovi

V tem poglavju bi bilo treba v posameznih podpoglavjih dopolniti predvsem naslednje:

1. Samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo

Območne samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo so ustanovljene za posamezno gozdnogospodarsko območje, na ravni republike pa je ustanovljena samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo SR Slovenije.

Pri območnih skupnostih naj bi nastale naslednje spremembe:

– Delovanje samoupravnih interesnih skupnosti in družbenoekonomskih odnosov v njih naj temelji na določili zakona o skupnih osnovah svobodne menjave dela in zakona o temeljnih sistema družbenega planiranja in družbenem planu Jugoslavije.

– Območna skupnost je doslej dajala soglasje k oblikovanju in uporabi prispevkov za biološka vlaganja ter dela dohodka od gozdov v družbeni lastnini po 12. členu zakona, po novem pa bi usmerjali člane območne skupnosti, saj bi bil na ta način zagotovljen vpliv vseh članov na porabo sredstev in na enakomeren razvoj celotnega gozdnogospodarskega območja.

– Člani območne skupnosti bi v skladu z zakonom prispevali sredstva za uresničitev nalog območne skupnosti, zaradi katerih je bila ta skupnost ustanovljena.

– Temeljne organizacije združenega dela in temeljne organizacije kooperantov, člani območne skupnosti, naj bi plačevali prispevke za enostavno biološko reprodukcijo, to je za dejavnosti posebnega družbenega pomena, razen za gradnjo gozdnih cest, in sicer od vrednosti posekanega lesa v obsegu, da se zagotovi izvedba vseh tistih del, ki so določena z gozdnogospodarskim načrtom.

Poleg tega naj bi se v območne skupnosti zbrala tudi sredstva, ki bi v temeljnih organizacijah združenega dela ostala pri izračunu dela dohodka, ki je rezultat preseganja naravnih in proizvodnih razmer v družbenih gozdovih po pokritju prispevka samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo SR Slovenije. Ta sredstva naj bi se skupaj z drugimi sredstvi, ki bi jih prispevali na podlagi samoupravnega sporazuma o temeljnih plana območne skupnosti drugi člani območne skupnosti, porabniki gozdnih sortimentov, in z lastnimi sredstvi območne skupnosti uporabljala za razširjeno gozdnobiološko reprodukcijo, gradnjo cest in nakup gozdov.

– Območna skupnost naj ne bi imela svoje delovne skupnosti, ampak naj bi strokovne in administrativno-tehnične naloge poverile gozdnogospodarski organizaciji posameznega gozdnogospodarskega območja. V 78. členu zakona o skupnih osnovah svobodne menjave dela je sicer predviden širši krog samoupravnih organizacij oziroma skupnosti oziroma organov, ki lahko opravljajo te naloge

za samoupravne interesne skupnosti, vendar je v primeru območne skupnosti za gozdarstvo predlagana rešitev najbolj ustrežna.

— Samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo SR Slovenije (republiška skupnost) naj bi imela enake naloge kot doslej, spremenila pa naj bi se sestava njene skupščine, v kateri naj bi bili le delegati iz območnih skupnosti, vendar tako, da bodo pokriti vsi interesi.

— Nova naj bi bila tudi določba, da bi se v republiški skupnosti lahko oblikovala delovna skupnost za opravljanje strokovnih in drugih del ali pa bi te naloge opravljala druga samoupravna organizacija ali skupnost. V 78. členu zakona o skupnih osnovah svobodne menjave dela je sicer predvideno, da ima več samoupravnih interesnih skupnosti praviloma skupne strokovne službe, vendar je v tem primeru zaradi specifičnosti republiške skupnosti za gozdarstvo ustrežnejša predlagana rešitev.

— Za izvajanje nalog republiške skupnosti naj bi se zbrala sredstva iz istih virov kot doslej, s tem pa bi v zakonu posebej poudarili udeležbo SR Slovenije za naložbe v razširjeno gozdnobiološko reprodukcijo, kadar gre za razširitev nalog, ki so pomembne za vso SR Slovenijo in se kot take opredelijo v srednjeročnem družbenem planu SR Slovenije.

Les je namreč za SR Slovenijo ena od glavnih lastnih surovin. Sedanji najvišji možen obseg sečnje v slovenskih gozdovih pokriva potrebe lesnopredelovalne industrije nekaj čez 70 %, drugo surovino pa uvažamo. Glede na potencialne možnosti gozdov, saj imamo okoli 200.000 ha malo donosnih gozdov, in novih površin, ki bodo perspektivno namenjene za gozdno proizvodnjo, je mogoče obseg proizvodnje povečati. To je mogoče doseči z večjim vlaganjem sredstev v melioracije malo donosnih gozdov in s hitrejšim usposabljanjem teh in drugih površin za večjo in kvalitetnejšo proizvodnjo lesa. Glede na gospodarsko moč gozdarstva in lesne predelovalne industrije, dolgoročen značaj takšnih vlaganj in vloge, ki jo imajo gozdovi v prostoru, je smotno v zakon vnesti tako določilo.

— Spremembe v drugih določilih tega poglavja pa so potrebne zaradi uskladitve tega zakona z drugimi predpisi in niso vsebinske narave.

2. Skupno gospodarjenje z gozdovi

Glede na to, da je temeljna zadeva organiziranje kmetov-lastnikov gozdov in da je delovanje temeljnih organizacij kooperantov uredil zakon o združevanju kmetov, bi bilo treba v tem zakonu dopolniti le tiste stvari, ki so potrebne uskladitve s prej omenjenim zakonom, in pa predvideti tiste zadeve, ki izhajajo iz posebnosti gospodarjenja z gozdovi. Predvsem bi bilo treba:

a) natančneje opredeliti kriterije za oblikovanje temeljne organizacije kooperantov z vidika gospodarjenja z gozdovi, ki predstavlja enega od pogojev smotrnega gospodarjenja večje strnjene površine, v katerih se združujejo gozdovi v zaokroženo celoto. Iz tega razloga bi bilo treba določiti, da je treba pri oblikovanju temeljne organizacije kooperantov, v pogojih, ki veljajo za organiziranje temeljnih organizacij združenega dela po zakonu o združenem delu, upoštevati pogoj, da naj predstavlja temeljna organizacija kooperantov tudi zaokroženo gozdnogospodarsko celoto;

b) določilom dosedanjega zakona (32. člena), kjer se predvideva, da kmet-lastnik gozda lahko sklene pogodbo o proizvodnem sodelovanju za gozdno proizvodnjo v svojem in drugih gozdovih, dodati, da s tem zakonom veljajo iz naslova takšne pogodbe iste pravice in obveznosti tudi v primeru, če gre za dela v drugih gozdovih. Za dela v lastnem gozdu je bilo to že doslej opredeljeno v 14. členu, ni pa bilo izrecno določeno, da bi s takšno obliko, ki je po mnenju pred-

lagatelja v skladu z 8. členom zakona o združenem delu, veliko hitreje in lažje reševali vprašanje popolnega zaposlovanja in s tem povečanje dohodka kmetov v hribovitih predelih, ki se zaradi dela na lastni kmetiji ne morejo zunaj svoje kmetije popolno zaposliti, lastna kmetija pa jim ne omogoča popolne zaposlitve;

c) smiselno dopolniti vsebino 34. člena, ki določa, da o zadevah gospodarjenja z gozdovi nekmetov veljajo sklepi organov upravljanja delavcev temeljnih organizacij združenega dela, tako da bi to prešlo v pristojnost organov upravljanja kmetov in delavcev v temeljni organizaciji kooperantov. Iz praktičnih razlogov je namreč mnogo lažje zagotoviti racionalno izvedbo potrebnih del in uresničevati pravice, ki izhajajo iz lastništva (po 14. členu) v okviru temeljne organizacije kooperantov, ki je sicer pri izvajanju nalog enako odgovorna za gospodarjenje z gozdovi v zasebni lastnini kot temeljna organizacija združenega dela za gozdove v družbeni lastnini.

3. Gozdnogospodarski načrti

Glede na to, da so za vse gospodarske enote že izdelani gozdnogospodarski načrti, ni več potrebno določilo o potrjevanju letnih načrtov. Potrjevanje letnih načrtov za kraško območje, kjer je to prehodno še potrebno, se lahko predvidi v prehodnih določilih.

4. Gojenje in izkoriščanje gozdov

a) Vnesti je treba novo besedilo 40. člena, ki je nastal z novimi določbami zakona o spremembah in dopolnitvah posameznih določil nekaterih republiških zakonov v zvezi s postopkom za pridobitev lokacijskega dovoljenja.

b) V prvem odstavku 42. člena bi morali vnesti obveznost kmetov in delavcev v kraškem območju, da gospodarijo na podlagi skupnih gozdnogospodarskih načrtov za gospodarske enote. Gozdovi tega območja so že dosegli takšno stopnjo razvoja, da smotrno gospodarjenje z njimi terja poleg gozdnogospodarskega načrta območja že bolj podrobno obdelavo podatkov in določitev ciljev. V praksi smo to že začeli izvajati.

c) Določila zakona o žaganju lesa za lastno porabo prebivalstva bo treba dopolniti z določbo, da je lahko na teh žagah uskladiščen in da se lahko žaga le označen les. Praksa je namreč pokazala, da je sicer kontrola zelo otežena, če že ne nemogoča.

V poglavju Varovalni gozdovi in gozdovi s posebnim namenom

V tem poglavju bi veljalo dopolniti določila o varovalnih gozdovih v tem smislu, da bi razlikovali le trajno varovalne gozdove in gozdove s posebnim namenom. Dosedanje kategorijo začasno varovalnih gozdov bi šteli med gozdove s posebnim namenom, kar dejansko tudi so, ker se z njimi v času, ko varujejo določene objekte, normalno gospodarji, le da po posebnih določbah.

V poglavju Promet z gozdovi ter arondacije in komasacije gozdov

Nadaljnje drobljenje gozdne posesti je močan zaviralni faktor pri intenziviranju in posodobitvi gospodarjenja s temi gozdovi ne glede na to, da je sicer v zakonu opredeljeno ustrezno določilo o skupnem gospodarjenju z vsemi gozdovi.

Vsaka nova enota lastništva pomeni namreč dodaten osebni interes, ki ga je težko uskladiti s skupnim in splošnim interesom, gospodarjenje z gozdovi pa je učinkovito le na velikih površinah. Zato naj bi se v zakonu določilo, da se praviloma ne dovoli fizična delitev parcel, razen v primerih, ko gre za arondacijo, komasacijo ali uskladitev z urbanističnim načrtom.

Glede na spremembo obratov za kooperacijo, ki dobijo v načelu status temeljne organizacije združenega dela in s tem naziv temeljne organizacije kooperantov, bo treba skozi ves zakon nadomestiti »obrt za kooperacijo« z »temeljna organizacija kooperantov« v ustreznem sklonu.

Prav tako bo potrebno za SIS gozdarstvo SR Slovenije, za katero se skrajšano uporablja naziv »skupnost za gozdarstvo«, zaradi jasnosti uporabljati v novem zakonu naziv »republiška skupnost«.

V pregledu za izdajo zakona predlagatelj ni predložil ustreznih sprememb v poglavju V, Kazenske sankcije, saj so le-te odvisne od sprejema vsebinskih sprememb v zakonu in jih bo zato predlagatelj pripravil v osnutku zakona.

Finančne in druge posledice zakona

Z uveljavitvijo tega zakona ne bodo nastale nove materialne in ne delovne obveznosti za družbenopolitične skupnosti, organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti in ne za občane.

